

BAR OMETER 2020

CIVILSAMHÄLLET'S GRANSKNING
AV SVERIGES POLITIK FÖR GLOBAL
UTVECKLING

BAR OMETERN 2020

VI SOM STÅR BAKOM RAPPORTEN

Författarna till Barometern 2020 är organisationer i svenskt civilsamhälle som arbetar med globala utvecklings-, miljö- och rättvisefrågor. CONCORD Sverige som samordnar rapporten är en plattform som genom våra medlemsorganisationer samlar djup kunskap om och lång erfarenhet av internationella utvecklings- och utrikesfrågor. Tillsammans har våra medlemmar samarbetsorganisationer i många länder som berörs av Sveriges politik för global utveckling. De samarbetar med människor i alla åldrar, aktivister, rörelser och organisationer som försvarar mänskliga rättigheter, miljö och demokrati. De stöttar de som står längst fram i kampen för jämställdhet och hbtqi-personers rättigheter, driver fackliga rättigheter och försvarar religions- och övertygelsefrihet.

Följande organisationer står bakom den övergripande analysen och rekommendationerna.
Vid varje tematiskt kapitel framgår vilka organisationer som är undertecknare.

Act Svenska kyrkan, Afrikagrupperna, Amnesty International, Diakonia, Fair Action, Fairtrade Sverige, FIAN Sverige, ForumCiv, IM, Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, Islamic Relief Sverige, Latinamerikagrupperna, Life & Peace Institute, LSU - Sveriges ungdomsorganisationer, Läkare i Världen, Naturskyddsföreningen, Oxfam Sverige, PRO Global, RFSL Ungdom, Rädda barnen, Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Svenska FN-förbundet, Svenska missionsrådet, Svalorna Indien Bangladesh, Swedwatch, Union to union, War Child Sweden and We Effect.

Stockholm 2020

Redaktörer: Sofia Svarfvar och Olivia Hugoo
Layout och illustrationer: Gabriel Holmbom

CONCORD Sweden
Address: Högbergsgatan 31 A,
116 20 Stockholm, Sweden
www.concord.se

CONCORD
SVERIGE

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INLEDNING	4
HUVUDBUDSKAP	5
BAROMETERNS FORMAT	7
VAD INNEBÄR EN POLITIK FÖR GLOBAL HÅLLBAR UTVECKLING?	8
VÄGEN HIT	10
REKOMMENDATIONER	11
FRED	
SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER	12
MÄNSKLIG SÄKERHET OCH KRIGSMATERIEEXPORT	14
KÄRNVAPEN OCH NEDRUSTNING	15
KONFLIKTFÖREBYGGANDE ARBETE	16
MIGRATION	
SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER	20
RÄTTEN TILL ASYL	22
MIGRANTERS STÄLLNING PÅ ARBETSMARKNADEN	24
JORDBRUK	
SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER	26
EN HÅLLBAR OCH JÄMSTÄLLD LIVSMEDELSFÖRSÖRJNING	28
SOCIALA TRYGGHETSSYSTEM OCH EGENMAKT PÅ LANDSBYGDEN	29
EU:S JORDBRUKSPOLITIK	30
SMÅBRUKARE, URFOLK OCH RÄTTEN TILL MARK	30
KLIMAT	
SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER	32
KLIMAT- OCH KATASTROFFINANSIERING	34
INVESTERINGAR OCH OFFENTLIGT STÖD TILL FOSSILA VERKSAMHETER	35
EN RÄTTVIS KLIMATOMSTÄLLNING	36
FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	
SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER	38
FÖRETAGS OCH STATENS ANSVAR FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER	40
STATLIGT ÄGDA BOLAG OCH STATLIGA INVESTERINGAR	41
KRAV INOM OFFENTLIG UPPHANDLING	42
MÄNNISKORÄTTSFÖRSVARARE OCH FÖRETAGENS ANSVAR	44
SKATT OCH SKULD	
SAMMANFATTNING OCH REKOMMENDATIONER	46
OHÅLLBARA SKULDER OCH SKULDAVSKRIVNINGAR	48
SKATTEFLYKT OCH TRANSPARENS	49
KAPACITETSUPPBYGGNAD PÅ SKATTEOMRÅDET	50
REFERENSER	51

INLEDNING

Vi ser hur världen i dag står inför mycket stora utmaningar med växande hunger, ökat förtryck, demokrati på tillbakagång och klimatförändringar som hotar vår och planetens existens. I år upplever vi dessutom en global pandemi som ger förödande konsekvenser för hälsa, ekonomi, miljö och demokrati. Coronapandemin visar på ett mycket tydligt sätt hur världen hänger samman och kräver globala lösningar på nya problem. Samtidigt tydliggörs och förstärks de strukturella, djupgående och långvariga utmaningar som vi stod inför även innan pandemin, som klimatförändringarna och hoten mot mänskliga rättigheter.

Vid sidan av det enorma lidande som krisen orsakar ger den oss också viktiga lärdomar. Världen hänger ihop, vår säkerhet är beroende av andras säkerhet. Vi ser att det går att ställa om samhällen och människors beteenden. Utifrån dessa insikter behöver vi med förnyad kraft förstärka det långsiktiga arbetet för hållbar global utveckling, ett arbete som måste utgå från de mänskliga rättigheterna, ett fattigdomsperspektiv och planetens gränser.

Trots att världen befinner sig i en djup kris finns det förutsättningar för en återhämtning som främjar hållbarhet. Det finns redan internationella politiska överenskommelser på plats om att gemensamt arbeta för en mer hållbar framtid. Agenda 2030 är med sina 17 Globala mål en unik och avgörande överenskommelse mellan världens länder om att skapa en hållbar utveckling globalt. Den omfattar alla länder, människor, företag och organisationer. Sveriges politik för global hållbar utveckling är en förutsättning för Sveriges genomförande av Agenda 2030. De senaste åren har vi sett folkliga manifestationer och protester bland människor världen över, inte minst unga, som står upp och kräver politisk förändring. Det inger hopp och inspirerar till handlingskraft för en framtid som vår och kommande generationer ska kunna leva i.

FN:s generalsekreterare har utlyst ”ett årtionde för handling” för att se allvaret i situationen och öka takten i genomförandet av Agenda 2030. Vi uppmanas alla till handling, samarbete och att ta ansvar i ett arbete som kräver satsningar på alla nivåer: lokalt, nationellt och globalt. Vi vet att det lokala och nationella påverkar det globala, positivt men också negativt. En förutsättning för en mer hållbar framtid är därför att alla Sveriges politikområden är med i arbetet. År 2003 kom en enig riksdag överens om en politik för global utveckling där alla politikområden ska gå i samma riktning och bidra till en rättvis och hållbar utveckling. Att leva upp till det löftet är minst lika viktigt i dag.

Med denna rapport granskar vi Sveriges arbete med Agenda 2030 och hur väl Sveriges agerande stämmer överens med målet att alla politikområden ska bidra till rättvis och hållbar utveckling. Vår utvärdering visar att även om regeringen gör framsteg kvarstår flera intresse- och målkonflikter där den förda politiken motverkar de egna ambitionerna. Vår rapport ger också rekommendationer för vägen framåt för regeringen, riksdagen och svenska EU-parlamentariker.

HUVUDBUDSKAP

Vi har fyra huvudbudskap till Sveriges regering och riksdag. Dessa kompletteras med fler övergripande rekommendationer på s. 11 och specifika förslag för de olika politikområdena i respektive tematiskt kapitel.

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

Hållbar utveckling och mänskliga rättigheter hör samman, som två sidor av samma mynt, och får aldrig separeras. Ett genomförande av en samstämmig politik för global hållbar utveckling måste därför präglas och vägledas av de mänskliga rättigheterna.

FINANSIERING

Satsningar på Agenda 2030 och en samstämmig politik för global hållbar utveckling är en investering för framtiden, i Sverige och världen. Därför krävs resurser till dess genomförande, uppföljning och rapportering, men också till engagemang, folkbildning, utbildning och forskning.

ANSVARsutkrävande av RIKSDAGEN

För att fullfölja sin roll som granskare och pådrivare behöver riksdagen skapa ett tvärpolitiskt och utskottsövergripande parlamentariskt forum för Agenda 2030. Här ligger Sveriges riksdag långt efter andra nordiska parlament. Ett sådant forum måste inkludera en samstämmig politik för global hållbar utveckling med uppdrag att säkerställa att svensk politik är samstämmig och utgår från ett rättighets- och fattigdomsperspektiv. Politiken måste också främja jämställdhets-, barn- och ungdomsperspektiv.

CIVILSAMHÄLLET

Ett starkt, engagerat och inkluderande civilsamhälle är en viktig förutsättning för att nå Globala målen för hållbar utveckling. En höjd ambition kräver att svensk politik säkerställer deltagande från civilsamhället i genomförande och uppföljning av Agenda 2030, i Sverige och internationellt. Det kräver också att Sverige alltid verkar för ett vidgat demokratiskt utrymme i länder där civila och politiska rättigheter kränks allt mer. I Sverige behövs ett forum eller en nationell kommitté som speglar en mångfald av aktörer i samhället, med ett rådgivande mandat till regeringen.

“

**THE GLOBAL
GOALS ARE
OUR ROAD-
MAP TO
RECOVERY**

”

**FN:S GENERALSEKRETERARE ANTÓNIO GUTERRES
DEN 22/4-20 OM COVID-19 OCH AGENDA 2030.**

BAROMETERNS FORMAT

Denna rapport mäter trycket på och granskar arbetet med Agenda 2030 och Sveriges politik för global utveckling sedan år 2018 då vår senaste granskning publicerades. Den inleds med en övergripande analys av de perspektiv och utgångspunkter som ligger till grund för Agenda 2030 och samstämmighetspolitiken. Efter det följer mer djupgående analyser av sex politikområden, som är framtagna av olika organisationer inom CONCORD Sverige. På varje område finns också specifika rekommendationer till Sveriges regering och riksdag. Barometern täcker inte alla delar av Sveriges politik för global utveckling utan fokuserar på några viktiga områden där vi ser att Sveriges politik särskilt påverkar hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning, och där medverkande organisationer kan bidra med sin expertis.

VI GRANSKAR SEX OLIKA POLITIKOMRÅDEN

1. Fred, s. 12-19
2. Migration, s. 20-25
3. Jordbruk, s. 26-31
4. Klimat, s. 32-37
5. Företagande och mänskliga rättigheter, s. 38-45
6. Skatt och skuld, s. 46-50

SÅ FUNKAR VÅR BETYGSÄTTNING

I granskningarna av de sex politikområdena ges betyg på en tregradig skala. De sätts utifrån en genomgång av regeringens dokument, rapporter och offentliga uttalanden.

Regeringen har agerat på ett sätt som stämmer väl överens med ett rättighets- och fattigdomsperspektiv och målet om att all svensk politik ska bidra till en rättvis och global hållbar utveckling.

Regeringen har agerat både positivt och negativt, alternativt inte agerat alls.

Regeringen har agerat på ett sätt som inte utgår ifrån ett rättighets- och fattigdomsperspektiv och målet om att all svensk politik ska bidra till en rättvis och global hållbar utveckling.

Medlemmar i CONCORD Sverige har under många år följt och granskat Sveriges politik för global utveckling, och även Agenda 2030 sedan den antogs år 2015. Barometer-rapporterna har sedan första publiceringen år 2006 fyllt en viktig funktion genom att belysa utmaningar och målkonflikter, och samtidigt presentera konstruktiva och konkreta ändringsförslag.

Det är vår erfarenhet att det krävs tid och resurser för att analysera och förstå vilka konsekvenser Sveriges politik leder till globalt. Det rör sig ofta om långa orsakskedjor och komplexa beslutsprocesser. Med vår rapport vill vi bidra till denna förståelse och komma med konkreta rekommendationer till beslutsfattare. Vi hoppas att den ska öka kunskapen om Agenda 2030 och en samstämmig politik för hållbar utveckling – även hos beslutsfattare som inte har utvecklingsfrågor som fokus.

VAD INNEBÄR EN POLITIK FÖR GLOBAL HÅLLBAR UTVECKLING?

Dagens utmaningar världen över kräver en tydlig politisk vilja och handlingskraft på alla nivåer. Det förutsätter att vi tänker samman nationella och globala intressen, och säkerställer att Sverige bidrar till en mer hållbar omvärld. Det gynnar både världen och Sverige. Agenda 2030 ger oss möjlighet att på ett integrerat sätt skapa förutsättningar för en global hållbar utveckling i dag och för kommande generationer. Det är nu vi har denna möjlighet – nu är årtiondet för handling här och det är bråttom!

VAD STÅR I VÄGEN? – MÅLKONFLIKTER I SVENSK POLITIK

När beslut inom ett politikområde går emot de egna ambitionerna om en hållbar global utveckling uppstår målkonflikter. Det kan till exempel handla om att Sverige exporterar krigsmateriel till de krigförande parterna i Jemen samtidigt som regeringen arbetar för ett slut på konflikten. Bakom målkonflikterna tycks det ofta finnas intressekonflikter. Å ena sidan finns viljan att bland annat ge exportmöjligheter åt en svensk vapenindustri. Å andra sidan riskerar handeln att påverka mänskliga rättigheter negativt och få långtgående konsekvenser för människor som drabbas av konflikter och förtryckande regimer. Dessa människor kan inte själva göra sig hörda i svensk politik. Men genom löftet om en samstämmig politik för hållbar global utveckling ska deras rättigheter och perspektiv vägas in när politiska beslut fattas, och när beslutsfattare avgör vad som i enskilda fall faktiskt är Sveriges intresse. Genom att synliggöra långsiktiga effekter, risker och perspektiv som annars glöms bort kan det även visa sig att det som är bra ur ett globalt perspektiv också är det bästa för Sverige. På så sätt kan en del målkonflikter lösas.

Målkonflikter i svensk politik måste ses som reella problem som får konkreta konsekvenser i människors liv, och inte enbart som potentiella konflikter. Vi vill synliggöra dem för att bidra till att en mer samstämmig svensk politik förs, en politik som vägleds av mänskliga rättigheter och global hållbar utveckling istället för kortsiktiga

intressen. Våra återkommande granskningar visar att, oavsett regering, har hanteringen av målkonflikter varit otydlig, liksom motiven till varför olika beslut fattats. Global hållbar utveckling tar tid, kräver långsiktighet och nytänkande bortom specifika politikområden. Det är ett ansvar för både regering och riksdag.

VAD ÄR EN SAMSTÄMMIG POLITIK? – SVERIGES ROLL I VÄRLDEN

En samstämmig politik för global hållbar utveckling där ingen lämnas utanför handlar om att alla politikområden strävar åt samma håll. Politiken ska analyseras och vägledas av mänskliga rättigheter och vad som är bra för en global hållbar utveckling. Det innefattar både regerings- och riksdagsbeslut där målkonflikter alltid ska analyseras och hanteras systematiskt i alla beslutsprocesser, och synergier eftersträvas. Detta är en förutsättning för att nå Agenda 2030 med sina 17 Globala mål för hållbar utveckling. Med riktlinjer för genomförande och uppföljning som inkluderar målkonflikter och synergier kan Sverige ta viktiga steg för att bidra till att nå målen. 2003 fattade en enhällig riksdag beslut om Sveriges politik för global utveckling. Det var en banbrytande politik som Sverige var först i världen med. I Lissabonfördraget har EU en liknande politik, ”Policy Coherence for Development”.¹ Även EU-kommissionens arbetsprogram från januari 2020 sätter Agenda 2030 i centrum.²

Sedan 2015 har regeringen tagit en rad olika initiativ som bidrar till genomförandet av Agenda

2030 i Sverige. Några exempel är det klimatpolitiska ramverket, industrilyftet, nystart av Sveriges politik för global utveckling, Agenda 2030-delegationen, en nationell samordnare och en ambassadör för Agenda 2030. Agenda 2030-delegationens uppdrag att ge förslag på Sveriges genomförande av Agenda 2030, byggd på tvärssektoriella dialoger, presenterades i en slutrapport år 2019.³ Samma år gick den ut på en remissrunda. Den nationella samordnaren tillsattes våren 2020 med ett brett mandat att förankra och tillgängliggöra data⁴ medan ambassadören för Agenda 2030 har ett globalt perspektiv och ska vara Sveriges röst i internationella forum. Dessa processer har alla varit viktiga i genomförandet, men nu krävs det att arbetet växlas upp både inom regeringen och i riksdagen.

VIKTIGA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR EN SAMSTÄMMIG POLITIK

I Sveriges politik för global utveckling slås det fast att ett fattigdoms- och rättighetsperspektiv ska prägla politiken. Enligt fattigdomsperspektivet ska prioriteringar hos människor som lever i fattigdom utgöra grunden för Sveriges politik på alla områden. Rättighetsperspektivet innebär att regeringen ska utgå från de mänskliga rättigheterna och analysera hur politiken främjar eller hämmar exempelvis rätten till mat, hälsa eller tillgång till mänsklig säkerhet. De mänskliga rättigheterna är till skillnad från Agenda 2030 bindande för länder att både främja och upprätthålla. På nationell, regional och global nivå finns mekanismer och verktyg för att säkerställa att stater lever upp till sina människorättsåtaganden. De används för att utkräva ansvar av stater. Med Sveriges politik för global utveckling från 2003 går Sverige längre än Agenda 2030 genom ett konsekvent rättighetsperspektiv.

Hållbar utveckling handlar om tre dimensioner: social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet. I Agenda 2030 finns också åtagandet om att ingen ska lämnas utanför. Det innebär att de framsteg som görs ska omfatta alla grupper som i dag är missgynnade, marginaliserade och diskriminerade i utvecklingen, och att dessa ska

nås först. Åtagandet tydliggör vikten av en politik som minskar ojämlikhet och motverkar diskriminering och extrem fattigdom. Jämställdhet är ytterligare en förutsättning för att utrota fattigdom och uppnå en hållbar utveckling globalt. När alla kan bidra på lika villkor genom resurser och kunskap ökar samhällets välbefinnande. Med de starka antifeministiska strömningarna i världen blir Sveriges feministiska utrikespolitik en nödvändig motkraft. I både Agenda 2030 och Sveriges politik för global utveckling finns ett starkt jämställdhetsperspektiv. Ett annat centralt inslag i både Agenda 2030 och Sveriges politik för global utveckling är vikten av en utveckling som sker inom planetens gränser. Sociala orättvisor och fattigdom kan inte bekämpas om inte de miljö- och klimatmässiga utmaningarna hanteras och vice versa.

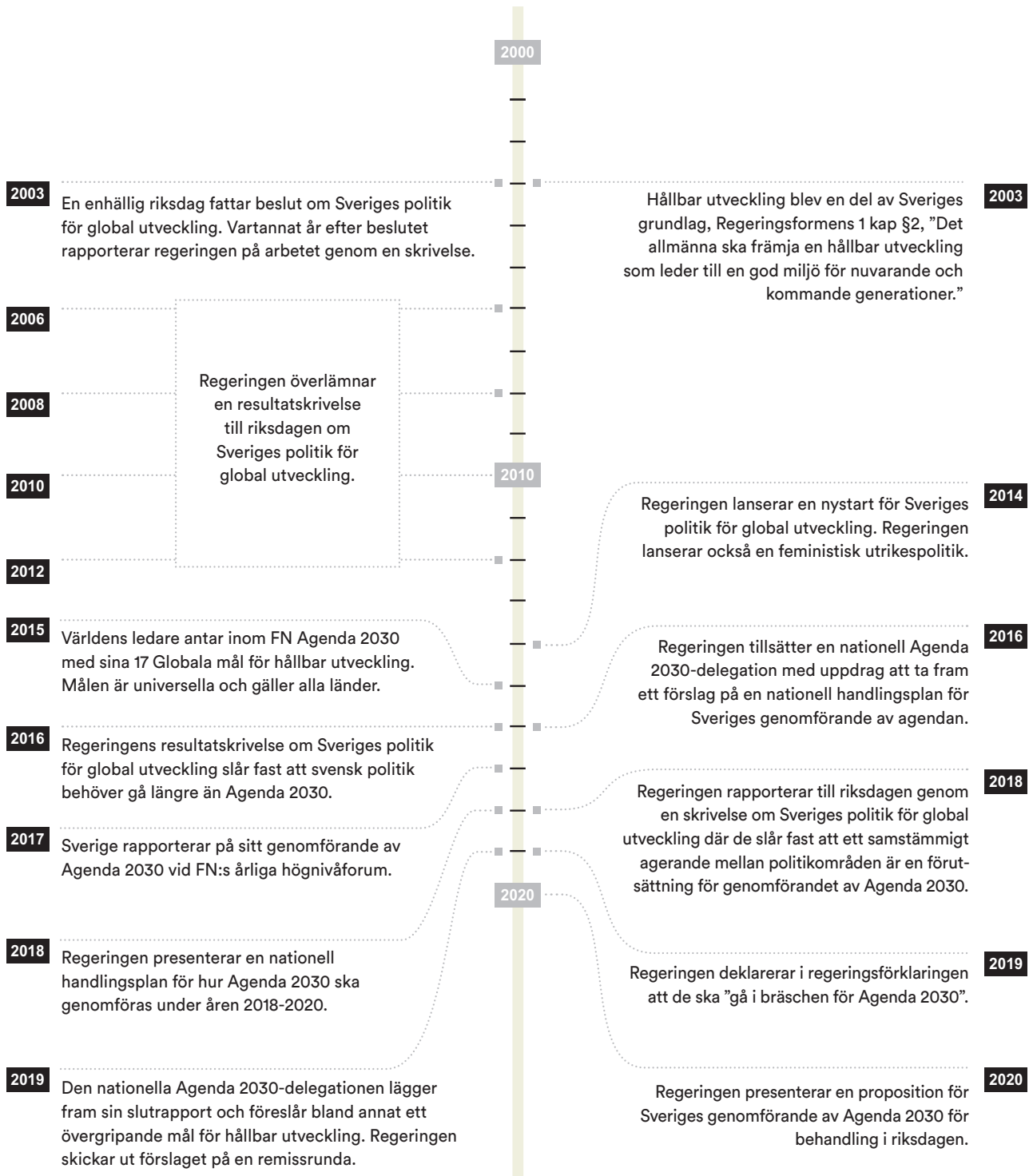
CIVILSAMHÄLLET S ROLL – ATT GRANSKA OCH DRIVA PÅ

Ett starkt, engagerat, inkluderande och fungerande civilsamhälle är en förutsättning för att nå Globala målen för hållbar utveckling. Människorätts- och miljöförsvare utgör en grundbult i alla samhällen. De spelar en nyckelroll genom att driva på för en positiv politikutveckling för förbättrade levnadsvillkor och hålla stater ansvariga för kränkningar av mänskliga rättigheter och miljöförstöring. Attacker mot människor som granskar och ställer beslutsfattare till svars är tyvärr mycket vanligt i många delar av världen, och de ökar. Vanligast är angrepp som kan kopplas till jordbruk, gruvnäring och förnybar energi. Även exempelvis människor som står upp för jämställdhet, hbtqi-personers rättigheter och företrädare för religiösa minoriteter hotas och attackerats.

Möjligheten till organisering är en förutsättning för att exkluderade och diskriminerade gruppers intressen ska få kraft och kanaliseras i en samhällsdebatt. Det är nödvändigt för att skapa ett samhälle där ingen lämnas utanför. Att skydda medborgerliga och politiska rättigheter, och civilsamhällets granskande funktion, måste vara en del i regeringens politik för global hållbar utveckling. För detta krävs i dagsläget tydligt politiskt agerande.

VÄGEN HIT

BESLUT OCH PROCESSER FRAM TILL I DAG

REKOMMENDATIONER

Utifrån analyserna i denna rapport ger vi följande övergripande rekommendationer till Sveriges regering och riksdag för att stärka Sveriges arbete med en samstämmig politik för global hållbar utveckling. Dessa rekommendationer kompletteras av mer specifika förslag till åtgärder på varje politikområde som granskas i kommande kapitel.

Regeringen bör:

- **SKAPA ETT NATIONELLT FORUM** med en mångfald av aktörer i samhället som bidrar till ägarskap, förståelse av och engagemang för en lokal och global hållbar utveckling. Forumet ska visa på kopplingarna mellan lokala och globala perspektiv.
- **TA FRAM EN NY NATIONELL HANDLINGSPLAN FÖR AGENDA 2030** som har en samstämmig politik för global hållbar utveckling som utgångspunkt och som anger hur brister i genomförandet och målkonflikter ska hanteras av regeringen.
- **UTVECKLA OFFENTLIGA OCH TIDSATTA HANDLINGSPLANER** och riktlinjer för departementen med konkreta mål som kan följas upp, och som på ett systematiskt sätt redovisar hur de hanterar målkonflikter och brister i genomförandet.
- **GENOMFÖRA EN SPECIFIK OCH REGELBUNDEN RESULTATRAPPORTERING OM AGENDA 2030** till riksdagen. En rapportering som aggregerat och systematiskt redovisar såväl resultat och framsteg som målkonflikter och brister i genomförandet utifrån ett samstämmighetsperspektiv.
- **SÄKERSTÄLLA FLEXIBLA MEDEL TILL ENGAGEMANG, KOMMUNIKATION OCH FOLKBILDNING** om Agenda 2030 och globala komplexa samband. Finansiering måste möjliggöras till organisationer som jobbar för barn och ungas inkludering och till informella grupperingar som vill skapa förändring kring marginaliserade gruppers förutsättningar att delta och påverka.
- **TA GLOBALT LEDARSKAP:**
 - I Sveriges rapportering år 2021 till FN:s högnivåforum om Agenda 2030 tydligt lyfta fram hur Sverige arbetar med en samstämmig politik för global hållbar utveckling med fokus på mål- och intressekonflikter på kort och lång sikt.
 - Aktivt driva Agenda 2030-åtagandet om att ingen ska lämnas utanför och ta initiativ till ett globalt forum för uppföljning och rapportering utifrån åtagandet.

Riksdagen bör:

- **SKAPA ETT TVÄRPOLITISKT PARLAMENTARISKT FORUM FÖR AGENDA 2030** som inkluderar en samstämmig politik för global hållbar utveckling med uppdrag att säkerställa att svensk politik är samstämmig och utgår från ett rättighets- och fattigdomsperspektiv.
- **SÄKERSTÄLLA ATT ALL SVENSK POLITIK ÄR SAMSTÄMMIG** och utgår från ett rättighets- och fattigdomsperspektiv som anges i Sveriges politik för global utveckling, och att politiken främjar jämställdhets-, barn- och ungdomsperspektiv.
- **KRÄVA ATT REGERINGEN REGELBUNDET GÖR EN RESULTATRAPPORT** på Sveriges genomförande av Agenda 2030 och en samstämmig politik för global hållbar utveckling.
- **TA DEL AV CIVILSAMHÄLLET'S KUNSKAP** om global hållbar utveckling och våra vittnesmål om kränkningar av mänskliga rättigheter, samt andra utvecklingspolitiska vittnesmål. Det innefattar att göra det möjligt för olika röster att göra sig hörda i Sveriges riksdag.
- **DELTA VID INTERNATIONELLA FORUM** som FN:s högnivåforum för uppföljning av Agenda 2030.
- **GENOMFÖRA UTBYTEN OCH POLICYUTVECKLING PÅ NORDISK NIVÅ** mellan nordiska parlament.

FRED

KAPITLET ÄR FRAMTAGET AV DIAKONIA, INTERNATIONELLA KVINNOFÖRBUNDET FÖR FRED OCH FRIHET, LIFE & PEACE INSTITUTE, LSU – SVERIGES UNGDOMSORGANISATIONER OCH SVENSKA FREDS- OCH SKILJEDOMSFÖRENINGEN.⁵

I dag lever cirka en tredjedel av jordens befolkning i länder som är påverkade av våld och konflikt. Grundorsakerna är flera och komplexa. De innefattar bland annat fattigdom, geopolitiska faktorer, auktoritära regimer, klimatförändringar och konkurrens om resurser. Samtidigt som det finns tecken på framsteg, med ett minskande antal konflikter och människor som dör till följd av dem, sköljer en våg av auktoritära krafter med patriarkala våldsstrukturer över världen. Konflikter och militär rustning minskar utrymmet för sociala reformer och utveckling.

Sveriges regering har ett ansvar i att se till att svensk politik bidrar till fredliga och inkluderande samhällen globalt. Att Sverige lyfter vikten av unga, kvinnor och hbtqi-personers deltagande och perspektiv är grundläggande för det konfliktförebyggande arbetet. Agendan för unga, fred och säkerhet samt agendan för kvinnor, fred och säkerhet är centrala delar av regeringens arbete. Dock behöver dessa agendor tydligare kopplas till det nationella arbetet. Sveriges vapenexport fortsätter vara en tydlig målkonflikt där vapenindustrins intressen prioriteras framför mänsklig säkerhet. Vidare har Sverige, trots sina ambitioner om att arbeta för nedrustning, valt att inte ställa sig bakom FN:s kärnvapenförbud.

REKOMMENDATIONER

Regeringen bör:

- Säkerställa att Sveriges nya regelverk för krigsmaterielexport efterlevs på ett sätt som i praktiken stoppar all export till diktaturer och andra stater som kränker mänskliga rättigheter. Även säkerställa att bedömningarna görs med ett jämställdhetsperspektiv, utifrån resolution 1325 och efterföljande resolutioner inom agendan för kvinnor, fred och säkerhet.
- Säkerställa att Exportkreditnämnden och Svensk Exportkredit med ett tydligt rättighetsperspektiv gör egna prövningar av alla krigsmaterielaffärer som är aktuella för garantier och/eller lån.
- Signera och ratificera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen.
- Återinföra öronmärkta 1325-medel till lokala kvinnoorganisationer, för kapacitetsbyggande och konfliktförebyggande fredsarbete i konflikt och postkonflikt-kontexter.
- Prioritera unga i fred och säkerhetsagendan i nationella och internationella satsningar genom att möjliggöra finansiering till organisationer som jobbar för ungas inkludering, ungdomsorganisationer och informella grupperingar av unga som vill skapa förändring kring ungas förutsättningar att delta och påverka.
- Ta fram en handlingsplan för FN-resolution 2250 om unga, fred och säkerhet som inkluderar nationell och internationell politik.
- Verka för att EU blir en stark aktör för nedrustning och fredsbyggande i stället för att unionens resurser används till att stärka vapenindustrin.

Riksdagen bör:

- Noga granska den utförda vapenexportpolitiken utifrån Sveriges åtaganden för mänskliga rättigheter, demokrati och Agenda 2030, och därmed möjliggöra en aktiv och kritisk debatt om regeringens skrivelse om strategisk exportkontroll.

MÄNSKLIG SÄKERHET OCH KRIGSMATERIELEXPORT

Den globala vapenindustrin är en betydande drivkraft bakom våld och väpnade konflikter. Tillgången till vapen och annan militär materiel kan förvärra och förlänga väpnat våld och försvåra för fredliga lösningar. Varje år säljer de hundra största vapenföretagen i världen för nära 400 miljarder dollar.⁶

Sverige är världens 15:e största vapenexportör. Den krigsmateriel som företag i Sverige säljer går också till länder i krig, icke-demokratier, länder med allvarliga brott mot mänskliga rättigheter och länder med stora utvecklingsproblem.⁷ Under Jemenkrigets första fem år exporterade Sverige krigsmateriel till sex av de stridande parterna i den Saudiledda koalitionen till ett värde av 2,2 miljarder kr.⁸ Exporten kommer med både direkta och indirekta risker och konsekvenser. Den kan användas i det krig som skadar och dödar både civila och soldater, nu såväl som under mycket lång tid framöver. Materielen stärker de stridande parternas militära förmåga och bidrar till att befästa de i många fall gravt odemokratiska regimernas maktställning. Indirekt innebär vapenexporten ett godkännande av parternas brutala krigföring, brott mot mänskliga rättigheter och den humanitära rätten.

Målkonflikten blir tydlig när Sveriges regering agerat medlare i konflikten och bidrar med omfattande humanitärt bistånd, samtidigt som den svenska exporten av krigsmateriel till flera av de stridande parterna tillåtit att fortsätta. Det är ett av de tydligaste exemplen på hur svensk vapenexport står i strid med Sveriges åtaganden inom Agenda 2030 och en samstämmig politik för global hållbar utveckling.

SVERIGES POLITIK

Trots de positiva förändringar i regelverket för krigsmaterielexport som trädde i kraft i april 2018 kvarstår stora problem med den svenska vapenexportpolitiken. Det är fortsatt möjligt att godkänna vapenaffärer där intressen som hänger ihop med att vilja behålla en vapenindustri i Sverige prioriteras framför mänsklig säkerhet, hållbar fred och respekt för mänskliga rättigheter. En stor svaghet är också att det nya regelverket bara gäller för helt nya affärer. Affärer som klassas som så kallade "följdleveranser" tillåts som regel och dessa kan pågå i många år, ibland över ett decennium. Hittills har inte ändringarna i regelverket lett till någon minskning av exporten till odemokratiska stater, denna har istället ökat och 2019 gick nära en tredjedel av den svenska exporten av krigsmateriel till odemokratiska länder.⁹

Dagens omfattande sekretess kring svensk krigsmaterielexport försvårar kraftigt möjligheterna till politiskt ansvarsutkrävande.

Det svenska regelverket för krigsmaterielexport saknar ett tydligt jämställdhetsperspektiv och vapenexporten lämnas i hög grad utanför regeringens politik och planer kring Sveriges feministiska utrikespolitik. I dessa väljer regeringen som regel att fokusera på riskerna med export av små och lätta vapen, en sorts vapen som Sverige har begränsad export av, och bortser från konsekvenserna av den svenska

exporten av krigsmateriel. Målkonflikter vad gäller Sveriges vapenexport har uppmärksammats bland annat när Sveriges uppfyllande av FN:s kvinnokonventioner (CEDAW) granskades 2016,¹⁰ och i OECD-DAC:s granskning av svenskt biståndssamarbete 2019.¹¹ Enligt delmål 16.5 i Agenda 2030 ska världens länder bygga upp transparenta institutioner med ansvarsutkrävande på alla nivåer. Detta innefattar också beslut om krigsmaterielexporten.¹² Dagens omfattande sekretess kring svensk krigsmaterielexport försvårar kraftigt möjligheterna till politiskt ansvarsutkrävande.

I regeringens målsättningar för hållbart företagande beskrivs demokrati och transparens som "avgörande för exporten".¹³ Både statligt ägda Svensk Exportkredit SEK,¹⁴ som lånar ut pengar för att stödja export, och myndigheten Exportkreditnämnden EKN¹⁵ ska styras av FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.¹⁶ Transparensen för utomstående och för människor i de länder som köper svensk krigsmateriel är dock i dag närmast obefintlig. Både EKN och SEK anger att de i praktiken förlitar sig i mycket hög grad på de bedömningar som görs av myndigheten ISP (Inspektionen för strategiska produkter) som ger tillstånd eller avslag för krigsmaterielexport. Men ISP:s mandat att göra bedömningar skiljer sig väsentligt från kraven i FN:s vägledande principer. ISP ska göra en "totalbedömning" där svenska intressen att exportera vägs mot mänskliga rättigheter, risk för väpnad konflikt, utveckling och demokratisk status.¹⁷

FN:s vägledande principer utgår istället från mänskliga rättigheter och från att de människor som påverkas har möjlighet att utkräva ansvar och få gottgörelse. Så länge SEK och EKN inte kan redovisa självständiga bedömningar kan inte ansvar utkrävas.

KÄRNVAPEN OCH NEDRUSTNING

Den militära upprustningen i världen ökar.¹⁸ Inom upp rustningen är kärnvapenfrågan mer aktuell än på länge och en kärnvapenattack skulle få följder som aldrig tidigare har skådats. FN:s kärnvapenförbud som antogs år 2017¹⁹ fyller ett viktigt tomrum mellan olika internationella avtal om kärnvapen. Det förbjuder konsekvent alla länder att utveckla, testa, äga, producera, tillverka, förflytta och inneha, använda eller hota om att använda kärnvapen. Kärnvapenförbudet fokuserar på de allvarliga effekterna av kärnvapen på miljö, socioekonomisk utveckling, global ekonomi, säker livsmedelsförsörjning och hälsa samt innehåller starka åtaganden vad gäller jämställdhet och urfolks rättigheter. Med sitt fokus på mänsklig säkerhet går FN-konventionen väl i linje med Sveriges feministiska utrikespolitik och hållbar utveckling.²⁰

SVERIGES POLITIK

Den 11 juli 2019 meddelade dåvarande utrikesminister Margot Wallström att Sverige i dagsläget inte kommer att skriva på FN:s kärnvapenförbud.²¹ Det var samma dag som FN:s medlemsstater samlades för att diskutera mål 16 i Agenda 2030 om fredliga och inkluderande samhällen. FN:s kärnvapenförbud kan bidra till uppfyllandet av flera Globala mål för hållbar utveckling. Kärnvapenförbudets artikel 6.1, om stöd till individer som har påverkats negativt av kärnvapenanvändning eller provsprängningar, kan bidra till att genomföra Globala målet 16. Detta genom att fylla det rättsliga gap som finns för kärnvapen och genom att förbättra rättigheter för utsatta grupper. Eftersom kärnvapens humanitära konsekvenser drabbar kvinnor och flickor på specifika sätt ålägger artikeln staterna att även ta hänsyn till ålder och kön. Den bidrar därmed till mål 5 om jämställdhet. Åtgärder i kärnvapenförbudets artikel 7, som främjar internationellt samarbete, kan ses som en återspegling av mål 17 om globalt partnerskap.

Utrikesminister Ann Linde meddelade i 2020 års utrikesdeklaration att nedrustning och ickespridning är en "central utrikes- och säkerhetspolitisk prioritering för regeringen". Det är välkommet, men visionen om en kärnvapenfri värld och erkännandet av de katastrofala humanitära konsekvenserna av kärnvapen nämndes inte i deklARATIONEN,²² till skillnad från år 2019.²³ Inför den översynskonferens inom icke-spridningssavtalet om kärnvapen (NPT), som skulle ha ägt rum våren 2020, samlade regeringen ett antal stater i ett initiativ.²⁴ Initiativet fokuserar dock inte på nedrustning av kärnvapen utan endast på vapenkontroll vilket inte bidrar till avveckling av kärnvapen. De humanitära konsekvenserna av kärnvapen - en fråga som varit central i utvecklingen av FN:s kärnvapenförbud och i andra nedrustningsinitiativ på senare tid - nämns inte heller i de deklARATIONER som det svenska initiativet har lagt fram.²⁵ Detta trots att regeringen genom 2020 års handlingsplan för den feministiska utrikespolitiken har åtagit sig att inom NPT driva frågan om kärnvapnens humanitära konsekvenser.²⁶

Det senaste decenniet har EU:s roll som fredsaktör försvagats i takt med att dess roll som militär aktör stärkts steg för steg.

Det senaste decenniet har EU:s roll som fredsaktör försvagats i takt med att dess roll som militär aktör stärkts steg för steg. Regler som tidigare hindrat EU-medel från att användas för militär verksamhet har tagits bort och gjort det möjligt att använda medel tidigare vigda för civil forskning för militära projekt. EU:s försvarsfond (European Defence Fund) med målet att koordinera och öka de nationella investeringarna i vapenindustriforskning är ett exempel.²⁷ Sverige har gått med i EU:s militära samarbete (permanent structured cooperation) och deltar i samarbetsprojekt som Europeiska försvarsbyrån (EDA) bedriver.

KONFLIKT-FÖREBYGGANDE ARBETE

Världsbankens beräkningar visar att konfliktförebyggande arbete globalt inte bara leder till viktiga humanitära fördelar utan att det också är kostnadseffektivt. Forskning som gjorts för Världsbanken visar att för varje amerikansk dollar som investeras i förebyggande arbete kan den globala ekonomin spara 16 dollar. Givare kan spara upp till 2,5 miljarder amerikanska dollar per år i humanitärt bistånd och fredsbevarande kostnader.²⁸ Att satsa på fred, och att investera därefter, är inte bara ett moraliskt och medmänskligt måste – det är också det smarta att göra.

I arbetet med att bygga fred och minska konflikter är det nödvändigt att alla i samhället involveras och att vikten av lokala fredsaktörers roll för fred är förstärkt och stöttad. Viktiga resolutioner som 1325 om kvinnor, fred och säkerhet,²⁹ och 2250 om unga, fred och säkerhet,³⁰ lyfter nödvändigheten att inkludera både kvinnor och unga i fredsbyggande insatser om långvarig fred ska kunna uppnås och behållas. Dessa utgör två stora grupper (med många undergrupper) som behöver vara involverade i arbetet för fred om den ska bli hållbar.³¹

Att motverka strukturella grundorsaker till konflikt och våld, stärka skyddet för kvinnor och flickor från väpnat våld och garantera kvinnors deltagande i arbetet för fred och säkerhet är avgörande delar i konfliktförebyggande arbete globalt. Dessa delar tas upp i FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet, säkerhetsrådsresolution 1325 och efterföljande resolutioner, och även i Globala målen 5 och 16 i Agenda 2030. Ett jämställdhetsperspektiv (mål 5) ska integreras i samtliga av agendans 17 mål. Mål 5 som först och främst ämnar leda till att kvinnor och flickor ska kunna åtnjuta sina mänskliga rättigheter, betraktas även som en viktig

förutsättning för att främja fredliga och inkluderande samhällen (mål 16).

Genom FN:s säkerhetsrådsresolution 2250 om unga, fred och säkerhet (2015) beslutade världens ledare att erkänna och möjliggöra den viktiga roll som unga har i att skapa och upprätthålla fredliga samhällen.³² Även om störst fokus ligger på att lyfta ungas roll i fredsprocesser under våldsamma konflikter, lyfts också unga människor som nyckelaktörer för ett samhälles sociala sammanhållning. Dagens unga utgör också den största ungdomsgenerationen någonsin då hälften av jordens befolkning är under 30 år. Vart femte barn växer upp i konfliktdrabbade områden. I spåren av naturkatastrofer, väpnade konflikter och andra säkerhetshot ökar i dag antalet flyktingar, som nu är det största antalet sedan andra världskriget.³³ Att unga likt kvinnor och andra exkluderade grupper inkluderas som aktörer i konfliktförebyggande och fredsbyggande processer är en förutsättning för att konflikter ska kunna lösas på ett hållbart sätt.

SVERIGES POLITIK

FN:s agenda för kvinnor, fred och säkerhet

Kopplingen mellan Agenda 2030 och FN:s agenda för kvinnor fred och säkerhet belystes i Sveriges position om Globala målet 16 inför FN:s högnivåforum 2019,³⁴ samt i Sveriges handlingsplan för genomförandet av resolution 1325.³⁵ Däremot saknas ett samstämmigt perspektiv, nationellt och internationellt, på mål 16 i handlingsplanen för Agenda 2030. I 2020 års handlingsplan för den feministiska utrikespolitiken lägger regeringen ett fokus på kvinnor och flickors situation på flykt och i migration.³⁶ Det är positivt och borde även lyftas i Sveriges 1325-handlingsplan. Där borde regeringen också inkludera svenska flykting- och migrationsramverk för att skydda kvinnor som befinner sig i Sverige. Den nuvarande nationella handlingsplanen berör varken nationell eller global flykting- och migrationspolitik.

Under sin tid i FN:s säkerhetsråd 2017-2018 betonade inte Sverige nedrustning och icke-spridning som centrala frågor i genomförandet av kvinnor, fred och säkerhetsagendan. Det är beklagligt. Sveriges genomförande av agendan måste till större del integrera dessa aspekter som viktiga pelare i konfliktförebyggande arbete och främjandet av kvinnors säkerhet. Agendan borde till exempel inkluderas som en del av myndigheten ISP:s bedömningar, som i dag saknar kompetens för att genomföra tillräckliga konsekvensanalyser utifrån fattigdoms- och rättighetsperspektiv. Det inkluderar avsaknad av kompetens kring kvinnors och flickors utsatthet för till exempel konfliktrelaterat våld och exkludering från beslutsfattande i konflikt. Andra myndigheter som har den kunskapen bidrar inte till ISP:s bedömningar.

En politik som prioriterar kvinnors deltagande och rättigheter måste även prioritera detta ekonomiskt. Under 2018 genomförde myndigheten Folke Bernadotteakademien (FBA) en förändring av sina bidrag till civilsamhällets aktörer. Det medförde att tidigare öronmärkta medel för genomförandet av resolution 1325 nu inte är tillgängliga för lokalt fredsarbete i konflikt- och postkonflikt-kontexter. Samtidigt har FBA fått i uppdrag att utforma ett nytt stipendium till minne av Zaida Catalán som ska stärka arbetet för resolution 1325. Det kommer förhoppningsvis ge lokala kvinnorättsorganisationer resurser i konflikt- och postkonfliktkontexter.

FN:s agenda för unga, fred och säkerhet

Sverige ses globalt som en progressiv kraft som lyfter vikten av ungas deltagande, inte minst på grund av Sveriges drivande roll i att ta fram resolution 2419, som antogs år 2018³⁷ och är en uppföljning till FN-resolution 2250. Därtill står det tydligt i utvecklingssamarbetets *Strategi för hållbar fred 2017-2022* att verksamheten ska bidra till "stärkt deltagande och inflytande av kvinnor och av unga inom dialog och fredsprocesser."³⁸ Sverige bidrog även ekonomiskt till framstegsstudien *The Missing Peace*,³⁹ och

stärker kontinuerligt ungdomars deltagande genom att utse ungdomsdelegater till Sveriges delegation till FN. Sverige kan visa ännu mer ledarskap på det området genom att välkomna fler ungdomar i delegationen, i likhet med exempelvis Danmark och Finland.

“

Trots att regeringen har gett myndigheter i uppdrag att främja ett ungdomsperspektiv nämndes inte unga som aktör i regeringens utrikesdeklaration

Regeringen har även fördelat ansvar för området unga, fred och säkerhet till FBA som har upprättat en intern enhet med särskilt fokus på resolution 2250. FBA har inom ramen för sitt arbete med resolutionen ett ansvar att integrera ett ungdomsperspektiv⁴⁰ och att säkerställa ungas inkludering i fredsprocesser. Trots att regeringen har gett myndigheter i uppdrag att främja ett ungdomsperspektiv nämndes inte unga som aktör i regeringens utrikesdeklaration år 2020, något som gjordes i 2019 års deklaration.⁴¹ Förhoppningsvis är detta inte ett tecken på en ny trend med nedprioritering av ungas inkludering som en del av Sveriges utrikespolitik.

Det är viktigt att förståelsen stärks kring ungas organisering som en av pelarna i ett fredligt och hållbart samhälle, både i fredsprocesser och i budgetförhandlingar i fredliga länder. Att investera i unga och ungdomsorganisationer bidrar till att säkra demokrati och fred både nationellt och globalt. Att Sverige har tagit vissa steg för att stärka ungas inkludering och egenmakt är viktigt eftersom det sänder ett tydligt budskap till det internationella samhället. Men för att verkligen vara en progressiv röst för ungas inkludering behöver Sverige, och andra länder, lyssna in de behov som unga själva uttrycker och agera därefter.

MIGRATION

KAPITLET ÄR FRAMTAGET AV ACT SVENSKA KYRKAN, IM, ISLAMIC RELIEF SVERIGE, LÄKARE I VÄRLDEN, RFSL UNGDOM, RÄDDA BARNEN OCH UNION TO UNION.

I dag befinner sig över 70 miljoner människor på flykt från förtryck, förföljelse, väpnade konflikter och sexuellt och könsrelaterat våld världen över. Trots alla människors rätt att söka och få asyl från förföljelse i ett annat land gör strikta visumkrav det mycket svårt för människor att nå skydd och trygghet via säkra och lagliga vägar. Resultatet blir att de antingen tvingas vara kvar i krigs- och konfliktdrabbade områden, eller riskerar livet i händerna på människosmugglare. Antalet migrantarbetare i världen ökar samtidigt som osäkra arbetsvillkor breder ut sig. Migranter blir i flera länder exploaterade och nekas rätten att organisera sig.

När det gäller asylrätten har Sverige och EU de senaste åren fört en politik som avsevärt försvårar möjligheten för människor att söka asyl, tvärt emot de behov och rättigheter som finns. Fem år har passerat sedan hösten 2015 men det svenska systemet är fortfarande anpassat efter ett krisläge som inte existerar i Sverige. Det behövs en humanitär svensk lagstiftning som värnar och stärker asylrätten. Samma principer bör också gälla för EU:s gemensamma asylsystem. När det istället kommer till migranters ställning på arbetsmarknaden framhåller Sveriges regering mänskliga rättigheter i arbetslivet som en prioriterad fråga, och de senaste åren har vi kunnat se en positiv utveckling på flera områden.

REKOMMENDATIONER

Regeringen bör:

- Sträva efter en bred parlamentarisk förankring för en lagstiftning som garanterar rättssäkerhet och värnar om människan i asyl- och migrationsprocessen. En ny lagstiftning bör innefatta permanenta uppehållstillstånd, rätt till familjeåterförening utan förbehåll samt humanitär grund som ligger i linje med synnerligen och särskilt ömmande skäl.
- Arbeta för att EU antar ett gemensamt asylsystem som stärker asylrätten, uppfyller mänskliga rättigheter och internationella konventioner. Ett system som möjliggör för Sverige att införa en mer human asyllagstiftning som ligger närmare den ordinarie lagstiftningen.
- Verka för att utöka tillgången till lagliga vägar för människor på flykt genom att i internationella sammanhang och i EU driva på för att länder ska ta emot fler kvotflyktingar.
- Arbeta för att EU avslutar alla externa migrationssamarbeten som bidrar till kränkningar av mänskliga rättigheter. Regeringen bör även arbeta för möjligheten att utfärda humanitära visum för asyländamål, både inom EU och i Sverige, för att underlätta för människor att få en säker flyktväg.
- Inom EU bevaka att medlemsstater inte använder coronapandemin som en förevändning för att sätta asylrätten ur spel.
- I internationella sammanhang arbeta för en högre efterlevnad av flera av FN:s internationella arbetsorganisation ILO:s nyckelkonventioner för migranternas rättigheter på arbetsmarknaden.

Riksdagen bör:

- Säkerställa en lagstiftning som garanterar rättssäkerhet och värnar om människan i asyl- och migrationsprocessen. Lagen bör innefatta permanenta uppehållstillstånd, rätt till familjeåterförening utan förbehåll samt humanitär grund som ligger i linje med synnerligen och särskilt ömmande skäl.
- Säkerställa att svensk politik och lagstiftning går hand i hand med mänskliga rättigheter, i synnerhet barns rättigheter.

RÄTTEN TILL ASYL

Över 70 miljoner människor är i dag på flykt från förtryck, förföljelse, väpnade konflikter och sexuellt och könsrelaterat våld världen över. De flesta av dem lever som internflyktingar medan 30,4 miljoner lever på flykt utanför sina hemländer, då oftast i närområden till konflikter.⁴² Enligt FN:s allmänna förklaring artikel 14 har alla människor rätt att söka och åtnjuta asyl från förföljelse i ett annat land.⁴³ Artikel 14 återspeglas i internationella konventioner och överenskommelser, och även i EU:s fördrag. Trots dessa rättigheter gör strikta visumkrav det mycket svårt för människor att ta sig till ett annat land för att söka skydd via säkra och lagliga vägar. Det innebär att de flesta människor som lever i krigs- och konflikttrubbade områden och andra riskfyllda situationer tvingas vara kvar i området, eller riskera sina liv i händerna på människosmugglare för att ta sig till ett säkert land där de kan söka skydd. Mellan 2015 och 2019 miste minst 35 244 människor sina liv när de försökte ta sig till ett säkert land för att söka skydd eller trygghet.⁴⁴

Kvinnor och barn, i synnerhet flickor, som lever på flykt är många gånger särskilt utsatta. En rapport från WHO visar att cirka 70 procent av alla kvinnor som flyr till Europa blir utsatta för sexuellt våld någonstans på sin väg mot målet.⁴⁵ Situationen för kvinnor och flickor i flyktingläger är särskilt riskfylld med brist på tillgång till sjukvård och utsatthet för sexuellt och könsbaserat våld.⁴⁶ Rapporter visar även att flickor som blir kvar i flyktingläger nära konfliktområden löper ökad risk att tvingas in i barnnåtkenskap som en lösning på en desperat situation. Barnnåtkenskap hos syriska flyktingar uppskattades 2017 vara dubbelt så vanligt som före kriget, och en studie från flyktingläger i Libanon visar att nästan var fjärde syrisk flicka mellan 15 och 17 år är gift.⁴⁷ Många syriska flickor som lever på flykt tvingas även in i prostitution i form av skenåtkenskap för att utnyttjas sexuellt.⁴⁸ Barn som är på flykt och reser ensamma, utan vårdnadshavare, är än mer utsatta samtidigt som de har rätt till särskilt

skydd. Även hbtqi-personer är en utsatt grupp. Det finns inte tillgång till någon officiell statistik gällande gruppen, men rapporteringar tyder på att hbtqi-personer utsätts för våld, trakasserier och diskriminering under sin tid på flykt eller i asylsystemet. Det finns stora brister i rättssäkerhet inom ramen för bedömningen i asylsystemet. Bland gruppen hbtqi-personer är barn och unga samt transpersoner särskilt utsatta.⁴⁹

Migration fortsätter att vara en prioriterad fråga i internationell politik. Under 2018 förhandlades och antogs två globala ramverk i FN om migration respektive flyktingar.⁵⁰ Detta var en uppföljning av New York-deklarationen från 2016.⁵¹ Sverige har deltagit i arbetet med att ta fram dessa ramverk och ställer sig bakom dem. I Agenda 2030 finns ett antal punkter som är av vikt för migration. Det tydligaste exemplet är delmål 10.7 om att främja en säker och ansvarsfull migration, som innebär att länder ska underlätta för en ordnad, säker, reglerad och ansvarsfull migration och rörlighet av personer, inklusive genom planerad och väl fungerande migrationspolitik.

Inom EU fortsätter förhandlingarna om ett nytt gemensamt asylsystem. EU-kommissionären för migrations- och säkerhetsfrågor Ylva Johansson (S) har fått i uppdrag att få till stånd en överenskommelse mellan medlemsstaterna om det lagpaket som legat på förhandlingsbordet sedan 2016. Det har ännu inte gått igenom på grund av motsättningar mellan medlemsstaterna i Europeiska rådet. Förhandlingarna påverkas kontinuerligt av medlemsstaternas olika ståndpunkter om att ta emot asylsökande och av relationen med Turkiet.⁵²

SVERIGES POLITIK

Alla som är på flykt: barn, unga och vuxna, har rätt till varaktiga lösningar antingen i destinationslandet, i ursprungslandet, eller i ett tredje land. Men i Europa och Sverige ser vi färre och färre tillgängliga långsiktiga lösningar. Det är särskilt problematiskt när det kommer till flickor och pojkar eftersom principen om barnets bästa, i enlighet med barnkonventionen⁵³ och EU-stadgan,⁵⁴ ska vara vägledande i alla

politiska beslut. När nu barnkonventionen har blivit svensk lag sedan januari 2020 behöver hänvisningar till barnets bästa användas för att förbättra för barn på flykt.

Sedan hösten 2015 har asyl- och migrationspolitiken i Sverige påverkats av situationen i EU. Inom ramen för Januariavtalet har regeringspartierna S och MP tillsammans med C och L kommit överens om tre frågor kopplade till migration: att förlänga den tillfälliga asyllagen från 2016 i ytterligare två år till juli 2021, att justera försörjningskravet för alternativt skyddsbehövande samt att göra upp om den framtida migrationspolitiken i en parlamentarisk kommitté.⁵⁵ Den parlamentariska kommitténs uppdrag redovisas den 15 september 2020 och omfattar både asyllagstiftning och övrig migration, till exempel anhöriginvandring. Kommitténs förslag kommer att innebära startskottet för en ny tid för svensk asyl- och migrationspolitik. Sedan hösten 2015 har regeringen begränsat möjligheterna för människor att komma till och stanna i Sverige till EU:s miniminivå. Kommittén ska ge förslag om vilken väg vi ska ta in i framtiden. Bland förslagen på förhandlingsbordet finns att tidsbegränsade uppehållstillstånd ska vara huvudregel. Rätten till familjeförening ska vara fortsatt stram med orimligt högt ställda försörjningskrav. En humanitär skyddsgrund ska finnas, men det är oklart hur den föreslås vara utformad.⁵⁶

Fem år har passerat sedan hösten 2015 men det svenska systemet är fortfarande anpassat efter ett krisläge som inte existerar i Sverige. Sverige kan inte vänta in de långsamma processerna inom EU för att kunna ta humanitärt ansvar. Om vi har möjligheten, har vi även ett ansvar. Sverige ska stå upp för asylrätten. Förslagen som migrationskommittén i skrivande stund har lagt fram speglar inte en politik som tar asylrätten, barns rättigheter eller övriga fundamentala mänskliga rättigheter på allvar. De riskerar dessutom att inte vara långsiktigt hållbara.

I januari presenterade regeringen en utredning som gav förslag på hur Migrationsverket skulle kunna få utökade möjligheter att bedöma en asylansökan som uppenbart ogrundad. I utrednin-

Fem år har passerat sedan hösten 2015 men det svenska systemet är fortfarande anpassat efter ett krisläge som inte existerar i Sverige.

gen, som sedan januari varit ute på remiss, finns bland annat förslag på att upprätta en lista över så kallade säkra länder, dit det anses säkert att skicka tillbaka asylsökande till.⁵⁷ Det är ett mycket problematiskt förslag som riskerar kränka människors rätt att få sina asylskäl individuellt prövade. Risker för att schablonmässiga bedömningar görs är stor och att personer vars asylskäl kommer fram senare i asylprocessen riskerar att förbises.

I samband med FN:s högnivåforum 2019 där Agenda 2030 årligen följs upp, formulerade Sveriges regering som ett av sina huvudbudskap vikten av säker, ordnad, reglerad och ansvarsfull migration.⁵⁸ Samtidigt har migrationsfrågan både nationellt och inom EU präglats av en restriktiv syn på hur migration kan bidra till ett samhälle, samt ett otillräckligt bistånd till de länder som är de stora mottagarna. Det stämmer inte överens med målen i Agenda 2030 och globala ramverk kring migration respektive flyktingar. I synnerhet inte när det gäller ett av huvudmålen för det globala ramverket gällande flyktingar – att minska trycket på de stora mottagarländerna.⁵⁹ Det krävs utökad tillgång till tredjelandslösningar för människor på flykt och att Sverige ytterligare utökar det svenska kvotflyktingssystemet.

Covid-19-krisens påverkan på världen är enorm. Särskilt hårt drabbas migranter och människor på flykt då gränser stängs och möjligheterna att lämna konfliktzoner minskar ytterligare. I flyktingläger riskerar ett virusutbrott att få katastrofala konsekvenser. I detta läge blir det tydligt vilka konsekvenser det får när EU-länder gömmer sig bakom pandemin för att begränsa asylrätten och varför Sverige måste ta en ledande roll för en solidarisk flyktingpolitik. Därför krävs utökad tillgång till lagliga vägar för människor på flykt och att Sverige utökar det svenska kvotflyktingssystemet.

MIGRANTERS STÄLLNING PÅ ARBETSMARKNADEN

Antalet migrantarbetare ökar i världen. FN:s internationella arbetsorganisation ILO beräknar att ungefär 164 miljoner människor i dag kan räknas till denna kategori.⁶⁰ Samtidigt breder de osäkra arbetsvillkoren ut sig. I flera länder nekas migranter rätten till organisering och blir inte sällan exploaterade. De är särskilt utsatta för diskriminering och farliga arbetsförhållanden. Det gäller framförallt migrerande kvinnor och de migranter som är verksamma i den informella ekonomin. De saknar ofta en formaliserad relation till arbetsgivaren vilket innebär att de inte omfattas av arbetslagstiftning och har mycket begränsade möjligheter att kräva sina rättigheter, såsom rätten till kollektiv förhandling och social dialog.

Den pågående coronapandemin riskerar att drabba migrantarbetare och deras familjer särskilt hårt. Spridningen av covid-19, och åtgärderna för att minska smittspridningen, gör att många förlorar sina arbeten, blir fast i destinationsländerna utan möjlighet att resa hem eller tvingas arbeta under osäkra förhållanden utan skyddsutrustning.⁶¹ ILO:s konvention 143, som Sverige ratificerat, slår fast att samtliga arbetstagare har grundläggande rättigheter oavsett migrationsstatus.⁶² Skyddet av migranternas rättigheter som arbetstagare omfattas även av Globala målen för hållbar utveckling i Agenda 2030. Delmål 8.8 lyfter inte minst skyddet för migrerande kvinnor och människor i otrygga anställningar.⁶³

SVERIGES POLITIK

Regeringen framhåller mänskliga rättigheter i arbetslivet som en prioriterad fråga och de senaste åren har vi sett en positiv utveckling på flera områden. Bland annat har Sverige ratificerat ILO:s konvention 189 om anständiga villkor

för hushållsarbetare.⁶⁴ Migrerande kvinnor utgör en stor grupp av världens hushållsarbetare men kan i många fall sakna möjligheter att påverka sin arbetssituation och riskerar inte sällan att utsättas för övergrepp. Även ILO:s rekommendation 205 har antagits,⁶⁵ som bland annat syftar till att stärka flyktingar och migranternas grundläggande rättigheter i arbetslivet. Att regeringen ställt sig bakom dessa ILO-instrument är värdefulla steg för att stärka utsatta grupper på arbetsmarknaden. Samtidigt sänder det betydelsefulla internationella signaler om Sveriges syn på arbetsvillkor för migranter.

Det är viktigt att även ta hänsyn till migrantarbetares rättigheter, inte minst kvinnor och de som är verksamma i den informella ekonomin

I 2020 års utrikesdeklaration förklarade regeringen att fackliga rättigheter kommer att tas upp i UD:s landrapporter om mänskliga rättigheter och att sådana rättigheter är en del av regeringens demokratiseringsinsats.⁶⁶ Detta är mycket välkommet. Det är viktigt att även ta hänsyn till migrantarbetares rättigheter, inte minst kvinnor och de som är verksamma i den informella ekonomin, för att säkerställa att dessa särskilt utsatta gruppers perspektiv blir uppmärksammade.

I slutet av 2018 antogs två globala ramverk, ett om migration⁶⁷ och ett om flyktingar.⁶⁸ Sverige har ställt sig bakom båda ramverken. De innehåller värdefulla skrivningar om att till exempel bidra med resurser och expertis för att främja anständigt arbete för flyktingar samt om att

säkerställa förutsättningarna för anständigt arbete för migrantarbetare. Under framtagandet av det globala migrationsramverket prioriterade regeringen frågan om att underlätta en säker och reglerad rörlighet av migrantarbetare med anständiga villkor, framförallt migrantarbetande kvinnor.⁶⁹ Det saknas dock information om huruvida Sverige bidragit aktivt till implementeringen av ramverken, utöver det befintliga stöd Sverige ger till exempelvis FN-organ eller genom andra redan existerande mekanismer.

Sammanfattningsvis har Sverige ställt sig bakom ett antal viktiga internationella instrument som kan bidra till att stärka migranternas och flyktingars ställning på de globala arbetsmarknaderna. Ett konkret exempel på hur ord kan omsättas i handling är det samförståndsavtal som Sverige 2020 undertecknade med Qatar och ILO för att bidra med tekniskt stöd med fokus på arbetsmiljö och företags samhällsansvar.⁷⁰ Fler sådana initiativ välkomnas.

JORDBRUK

KAPITLET ÄR FRAMTAGET AV ACT SVENSKA KYRKAN, AFRIKAGRUPPERNA, LATINAMERIKAGRUPPERNA, PRO GLOBAL, SVALORNA INDIEN BANGLADESH OCH WE EFFECT.

Dagens globala livsmedelsproduktion och -försörjning består av komplexa kedjor med djupa systemproblem som gör dem socialt och miljömässigt ohållbara. Både nationell och internationell politik har lett till ett system som gynnar storskaliga industrijordbruk på bekostnad av småskaliga jordbruk, något som drabbar inte minst kvinnor och flickor i låg- och medelinkomstländer hårt. Nya globala kriser som coronapandemin drabbar dessutom bönder och urfolk ännu hårdare på flera olika sätt. De får sämre tillgång till utsäde, svårigheter att nå marknader och därmed en försvagad ekonomi.

Sveriges påverkan på det globala livsmedelssystemet domineras av handels- och jordbrukspolitiken, som fastställs på EU-nivå. Svensk livsmedelsstrategi har ett nationellt fokus och handlingsplanerna som är kopplade till den saknar till stora delar det globala hållbarhetsperspektivet. Ett hållbart och jämställt globalt livsmedelssystem bör vara en tydligare utgångspunkt i regeringens kommande politik. Sverige måste även arbeta mer proaktivt inom EU för att rättighetsperspektivet och jämställdhet ska vägleda jordbrukspolitiken och pågående samtal om EU-Afrikastrategin. Sverige bör vidare erkänna FN:s deklARATION för småbrukares rättigheter och andra som bor på landsbygden samt verka för att universella sociala trygghetssystem görs tillgängliga på landsbygden för att stärka människors egenmakt och främja jämlikhet och jämställdhet.

REKOMMENDATIONER

Regeringen bör:

- Stödja FN:s deklARATION för småbrukares rättigheter och andra som bor på landsbygden för att säkra rätten till mark, mat, utsäde, sjukvård, skydd mot våld och hot, samt för att garantera en hälsosam och hållbar matförsörjning för alla.
- Uppdatera Sveriges livsmedelsstrategi och dess handlingsplan utifrån ett rättighetsperspektiv och maktanalys som inkluderar småbrukare som centrala aktörer för en globalt hållbar livsmedelsproduktion och -försörjning.
- Säkerställa att den feministiska utrikespolitiken arbetar för eliminering av diskriminerande lagstiftning och normer som hindrar kvinnor från att äga och ärva mark och annan egendom. Detta gäller inte minst traditionell och religiös familjerätt.
- Säkerställa att den feministiska utrikespolitiken bidrar till jämställdhetsintegrering, rurala kvinnors ekonomiska egenmakt och ett multidimensionellt perspektiv på fattigdom i alla politikområden som påverkar den globala livsmedelsförsörjningen.
- Säkerställa en samstämmig politik som främjar uppbyggnaden av breda och inkluderande universella trygghetssystem på landsbygden.
- Stärka och fördjupa kopplingen till en samstämmig politik för global hållbar utveckling i reformeringen av EU:s gemensamma jordbrukspolitik och EU-Afrikastrategin, ställa krav på att politikens påverkan på jordbruksmarknader i sårbara låg- och medelinkomstländer utvärderas samt att åtgärder vidtas för att minimera och motverka eventuella negativa effekter.
- Utredda huruvida handelsavtalet mellan EU och Mercosur bör ratificeras då Brasilien fortsätter att kränka urfolks- och småbrukares rättigheter samt förstöra miljön.

Svenska EU-parlamentariker bör:

- Driva att kravet på en samstämmig politik för global hållbar utveckling får genomslag i reformeringen av EU:s gemensamma jordbrukspolitik och EU-Afrikastrategin, genom att bland annat kräva att politikens påverkan på jordbruksmarknader i sårbara låg- och medelinkomstländer utvärderas samt att åtgärder vidtas för att minimera och motverka eventuella negativa effekter.

EN HÅLLBAR OCH JÄMSTÄLLD LIVSMEDELS- FÖRSÖRJNING

Ett hållbart och jämställt livsmedelssystem är avgörande för fattigdomsbekämpning. Flickor och kvinnor i alla åldrar utgör en hög andel av de

människor som lever i fattigdom i landsbygdsområden i låg- och medelinkomstländer. De livnär sig till stor del i jordbruket – genom egen odling eller lantarbete.⁷¹ Sårbarheten ökar på grund av klimatförändringar som bland annat bidrar till markutarmning, brist på vatten och ökande angrepp av skadeinsekter. För kvinnor som har ett stort försörjningsansvar, driver småskaliga jordbruk och/eller arbetar för dem som äger stora marker, kan dessa produktionshinder vara förödande. En omställning för hållbar livsmedelsförsörjning är därför inte möjligt utan en feministisk analys och ett multidimensionellt perspektiv på fattigdom.

Diskriminerande lagstiftning, patriarkala strukturer och sociala normer gör att kvinnor och flickor på landsbygden ofta saknar tillgång till avlönat arbete och rätt att arva mark eller annan egendom. De saknar ofta också tillgång till jordbruksrådgivning⁷² och stöd till fortbildning och finansiella tjänster. Traditionell och religiös familjerätt spelar särskilt stor roll för möjligheten till jämställd livsmedelsförsörjning då denna typ av lagstiftning ofta begränsar kvinnors arvs- och äganderätt samt påverkar deras juridiska status och makt att bestämma över sina egna kroppar. Sociala ojämlikheter ökar allmänt sett med ålder och gamla kvinnor på landsbygden är fattigare än gamla män. Många änkor är beroende av de avlidna människans familjer eller sina egna släktingar för sin försörjning.⁷³ Nya globala kriser som coronapandemin riskerar att öka sårbarheten och ojämlikheten ytterligare på landsbygden. Alarmerande siffror visar en ökad hunger i världen.⁷⁴ Redan utsatta grupper riskerar bland annat sämre tillgång till utsäde och svårigheter att nå marknaden med sina produkter.

SVERIGES POLITIK

Flera politikområden påverkar det globala livsmedelssystemet: utrikes-, handels-, investerings- och jordbrukspolitiken samt det internationella utvecklingsarbetet. Till stora delar styrs den svenska politiken av EU:s handels- och jordbrukspolitik. Den svenska livsmedelsstrategin⁷⁵ tar sin utgångspunkt i Agenda 2030 och Sveriges politik för global utveckling. I december 2019 presenterade regeringen en handlingsplan utifrån Sveriges livsmedelsstrategi. Både strategi och handlingsplaner har ett nationellt perspektiv på den svenska livsmedelskedjan.⁷⁶

Målkonflikter där svensk politik påverkar de mänskliga rättigheterna för småbönder i låg- och medelinkomstländer negativt måste analyseras och hanteras.

Givet livsmedelssystemets globala och komplexa karaktär, inte minst i ljuset av globala kriser, bör dock ett hållbart globalt livsmedelssystem vara en tydligare utgångspunkt i regeringens kommande strategier och handlingsplaner. Målkonflikter där svensk politik påverkar de mänskliga rättigheterna för småbönder i låg- och medelinkomstländer negativt måste analyseras och hanteras. Det handlar om att garantera en hälsosam och hållbar matförsörjning för alla.

Trots att Sverige ses som ledande globalt när det kommer till jämställdhetsarbetet, knyter den feministiska utrikespolitiken enbart indirekt an till hållbart jordbruk, livsmedelsproduktion och landrättigheter i handlingsplanerna. Bland de sex långsiktiga mål som finns i handlingsplanerna för 2015-2018 och 2019-2022 saknas ett eget mål för jordbruk, vilket enbart nämns i 2019-2022 års version.

En feministisk utrikespolitik måste innehålla ett starkt stöd för hållbar landsbygdsutveckling, agroekologiskt jordbruk och markrättigheter som även når och gynnar kvinnor och flickor.

Ett annat område där Sverige genom sitt medlemskap i EU har en roll att spela är i de pågående förhandlingarna om en ny EU-Afrikastrategi. Utkomsten av strategin kan komma att bli ett viktigt avtal för att bidra till en mer hållbar och jämställd livsmedelsförsörjning. I mars 2020, innan coronapandemin bröt ut, presenterade EU-kommissionen en efterlängtd EU-Afrikastrategi⁷⁷ med en ambition om ett jämställt partnerskap. I maj kom kommissionens meddelande *Från jord till bord* som en del i EU:s Gröna giv.⁷⁸ Båda strategerna måste inkludera agroekologiska lösningar⁷⁹ utifrån lokalt ägarskap och stärkande av inhemska marknader i utvecklingsländer. Det krävs tydligare jämställdhetsintegrering och en feministisk analys.

SOCIALA TRYGGHETS-SYSTEM OCH EGENMAKT PÅ LANDSBYGDEN

Sociala trygghetsinsatser på landsbygden, såsom tillgång till hälsovård, pensioner, sociala stöd och barnbidrag, men också barn- och äldreomsorg, ökar kvinnors förutsättningar att arbeta och få inkomster. De stärker därmed kvinnors egenmakt och främjar jämlikhet och jämställdhet. Många jordbrukssamhällen i låg- och medelinkomstländer tillämpar sedvanerättssystem, ett exempel på informella ekonomier där människor arbetar utan en anställning och därmed inte täcks av arbetslagstiftning eller sociala trygghetssystem. Sociala trygghetsåtgärder är särskilt svagt utvecklade på landsbygden i många låg- och medelinkomstländer, vilket skapar en sårbarhet som blivit särskilt tydlig i coronakrisen.⁸⁰

På senare år har dock arbete gjorts för att stärka sociala trygghetssystem för kvinnor på landsbygden. Resultaten från sådana program visar bland annat att kvinnor använder de små men regelbundna penningssummor de tilldelas för att investera i exportgrödor och insatsvaror för jordbruk, och även för att köpa smådjur. På så vis skapar de tillgångar och en säkerhet som kan säljas av vid svåra tider, oförutsedda händelser eller plötsliga utgifter.⁸¹ Att få regelbundna och förutsägbara inkomster väger åtminstone delvis upp den osäkerhet som säsongbetonat jordbruksarbete innebär.⁸²

SVERIGES POLITIK

Regeringen har sedan 2016 visat en tydlig politisk vilja att främja den globala utvecklingen av sociala trygghetssystem och involvera alla berörda politikområden och aktörer. Till exempel har frågorna fått högre prioritering i Sveriges globala biståndsstrategi för en hållbar social utveckling från 2018.⁸³ Dock omfattar stöden främst behovsprövade kontantbidrag snarare än uppbyggnad av generella system för barnbidrag, pensioner och insatser såsom tillgång till offentligt finansierad barn- och äldreomsorg och föräldraförsäkring, eller till sjuk-, funktionshinder- och arbetslöshetsförsäkringar. Omfattande studier visar att träffsäkerheten i behovsprövade stöd är låg, vilket gör att en stor del av de avsedda mottagarna lämnas utanför.⁸⁴

Det krävs tydligare stöd för universella trygghetssystem. Det var därför välkommet att ett av Sveriges huvudbudskap till FN:s högnivåforum om Agenda 2030 år 2019 var att social trygghet är en mänsklig rättighet och en nyckel för att nå en social och ekonomisk inkludering av människor.⁸⁵ Universell social trygghet ingår i Sveriges budskap inför högnivåforumet 2020 och Sida anslöt sig våren 2020 till det internationella initiativet Universal Social Protection 2030, USP2030.⁸⁶ Sociala trygghetsinsatser finns också med i den senaste handlingsplanen för regeringens feministiska utrikespolitik, år 2019-2022.⁸⁷

EU:S JORBRUKSPOLITIK

Sverige för ingen egen jordbrukspolitik utan arbetar med EU:s gemensamma jordbrukspolitik (Common Agricultural Policy, CAP).

Den står för 28 procent av EU:s totala budget och påverkar alla mål i Agenda 2030, både inom och utanför unionen. EU är världsledande på både import och export av jordbruksvaror vilket får en stor inverkan på globala konsumtionsmönster, inte minst i utvecklingsländer. Vart sjunde år omförhandlas jordbrukspolitiken i samband med förhandlingarna om EU:s långtidsbudget. Just nu förhandlas budgeten för perioden 2021-2027.

I juni 2018 lade EU-kommissionen fram ett förslag för jordbrukspolitiken som kommissionen menar bättre ska hantera framtida utmaningar som klimatförändringarna, och även stödja ett hållbart och konkurrenskraftigt jordbruk. Förslaget tar dock inte tillräcklig hänsyn till jordbrukspolitiken påverkan utanför EU, framförallt på småjordbrukare i låg- och medelinkomstländer. Förslaget upprätthåller det befintliga systemet som leder till ökad produktion inom EU vilket påverkar småskaliga jordbruk i låg- och medelinkomstländer negativt, något som unionen länge kritiserats för.⁸⁸ Detta belyser en spänning mellan EU och många afrikanska länder som försöker skapa tillväxt och arbetstillfällen genom ökad produktion och livsmedelsförädling, samtidigt som EU:s strategi är att öka exporten av förädlade livsmedel.

SVERIGES POLITIK

Regeringens förslag till Sveriges position i förhandlingarna om EU:s framtida jordbrukspolitik refererar övergripande till Agenda 2030, men inte till perspektiven i Sveriges politik för global utveckling eller motsvarigheten i EU, ”Policy Coherence for Development”. Politikens konsekvenser på ekonomisk, social och miljömässigt hållbarhet analyseras förvisso i regeringens

förslag, men enbart ur ett svenskt och EU-perspektiv, inte globalt. Påverkan på den globala livsmedelssäkerheten analyseras inte, trots att detta sedan 1998 är ett av regeringens mål.⁸⁹

I februari 2019 antog utvecklingskommittén i Europaparlamentet flera förslag för att stärka jordbrukspolitiken koppling till en samstämmig politik för hållbar utveckling.⁹⁰ Förslagen går ut på att jordbrukspolitiken effekter ska granskas för att synliggöra och därmed kunna undvika målkonflikter och negativa konsekvenser för småskaliga jordbrukares försörjningsmöjligheter. Förslaget tar även upp att kopplingen till Parisavtalet, arbetet för biologisk mångfald och Globala målen bör stärkas. Detta förslag gick dock inte igenom jordbruksutskottet i parlamentet i april 2019. Förhandlingar väntas upptas senare under 2020.

SMÅBRUKARE, URFOLK OCH RÄTTEN TILL MARK

Rätten till mark är avgörande för möjligheten till en skälig levnadsstandard, matproduktion och försörjning. Bönder med småskaliga jordbruk och urfolk är hårt utsatta i och med en ökad jakt efter mark och andra naturresurser. Dessa grupper spelar en viktig roll i att bevara arter, ekosystem och den genetiska mångfalden, men hotas samtidigt av storbolagens monokulturer som är beroende av kemiska bekämpningsmedel och exploatering av naturresurser. Jordbruks- och livsmedelsindustrin är också den sektor där flest människorätts- och miljöförvarare mördas i världen.⁹¹

I exempelvis Brasilien har sittande president Jair Bolsonaro tillåtit storskaligt industrijordbruk i urfolks territorier för att ge plats åt biobränsle, mineralutvinning från gruvor, samt produktion

av kött, soja och palmolja som exporteras till Europa och Kina. Samtidigt färdigställdes under 2019 ett frihandelsavtal mellan EU och handelsblocket Mercosur (Brasilien, Argentina, Paraguay och Uruguay). Det är det största handelsavtalet som EU tecknat och beräknas omfatta 780 miljoner människor.⁹² Avtalet som nu förväntas ratificeras av EU:s medlemsländer omfattar bestämmelser om ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet, vilket bland annat innebär att EU och Mercosur ska respektera och samarbeta för att genomföra åtaganden i multilaterala avtal och konventioner. Samtidigt har avtalet mötts av starka protester från organisationer i civilsamhället som menar att det inte skyddar urfolks rättigheter tillräckligt, utan gynnar stora industriella jordbruksproducenter.

SVERIGES POLITIK

Skydd av människorättsförsvarare med fokus på rätten till mark och urfolk är relevant för alla tre prioriterade områden i utrikespolitiken – demokrati, jämställdhet och klimat. Det är positivt att handlingsplanen för den feministiska utrikespolitiken 2019-2022⁹³ sätter ett fokus på skydd för kvinnliga miljöförsvarare samt kvinnors och flickors ekonomiska och sociala villkor, exempelvis vad gäller tillgång till resurser och mark. I den nya handlingsplanen ska Sverige även arbeta för jämställdhetsintegrering i handelspolitiken inom både EU och WTO. Ännu finns ingen handlingsplan för det prioriterade området demokrati.

Sverige erkänner inte FN:s deklARATION för småbrukares rättigheter och andra som bor på landsbygden.⁹⁴ Ett stöd skulle vara ett sätt att säkra dessa gruppers rätt till mat, utsäde, sjukvård, skydd mot våld och hot. Ett stärkt rättighetsarbete skulle också bidra till en hälsosam och hållbar matförsörjning för alla. Regeringen är en stark förespråkare av EU:s handelsavtal med Mercosur och menar att man på så sätt kan påverka Mercosurländernas klimat- och miljöpolitik. I december 2019 gav regeringen Kommerskollegium i uppdrag att analysera Mercosuravtalets hållbarhetskapitel och hur det

kan bidra till implementering av Parisavtalet, samt andra åtaganden på miljö- och klimatområdet. Resultatet av utredningen är ännu inte känt. Däremot har Sverige framhållit att om inte Brasilien tar sina klimatåtaganden på allvar skulle det få effekter för ratificeringen av avtalet.⁹⁵ Men inga verkliga konsekvenser i form av sanktioner har getts. Hoten och våldet mot människorättsförsvarare i Brasilien fortsätter vara bland de högsta i Latinamerika.⁹⁶

KLIMAT

KAPITLET ÄR FRAMTAGET AV ACT SVENSKA KYRKAN, NATURSKYDDSFÖRENINGEN, UNION TO UNION OCH WE EFFECT.

Klimatförändringarnas effekter är redan nu allvarliga. De synliggör globala orättvisor där människor som lever i fattigdom i låg- och medelinkomstländer drabbas hårdast, samtidigt som de i liten utsträckning bidrar till utsläppen av växthusgaser. Sverige, ett land med höga utsläpp per capita, har enligt Parisavtalet en skyldighet att skyndsamt minska utsläppen. Sverige har också lovat att hjälpa låg- och medelinkomstländer till att bli motståndskraftiga samhällen med låga utsläpp, en omställning där det är avgörande att utsatta människor på arbetsmarknaden inte hamnar i kläm.

I arbetet med att möta klimatutmaningen har Sverige antagit ett internationellt sett ambitiöst klimatpolitiskt ramverk. 2019 presenterade regeringen Sveriges första klimathandlingsplan som anger att landet ska ta en ledande roll i det globala genomförandet av Parisavtalet och Agenda 2030, och bidra till att ett jämställdhetsperspektiv integreras i arbetet. Den nationella klimatpolitiken ska harmoniseras med Sveriges politik för global utveckling. Regeringen har också ambitionen att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsnation, men utmaningar på exportområdet och inom det allmänna pensionssystemet kvarstår. Sverige har vidare genom politiska åtaganden uppmärksammat behovet av en rättvis klimatomställning. Nu är det viktigt att konkretisera de politiska åtagandena och växla upp ambitionsnivån.

REKOMMENDATIONER

Regeringen bör:

- Etablera ett additionellt budgetmål för Sveriges klimatfinansiering, utöver enprocentmålet för biståndsbudgeten, som möjliggör indikativ rapportering och uppföljning i ett separat spår.
- Säkerställa att klimatfinansieringen utformas utifrån mänskliga rättigheter- och jämställdhetsperspektiv inklusive en rättvis omställning (Just Transition).
- Utarbeta förslag på nya innovativa finansieringskällor för att mobilisera medel för klimatkonsekvenser som det inte går att anpassa sig till (förluster och skador).
- Ta fram en handlingsplan som säkerställer att inget offentligt stöd eller investeringar går till fossil verksamhet.
- Nyttja globala initiativ, som Agenda 2030, Global Deal, Silesiadeklarationen och Climate Action for Jobs Initiative, till att utöva ett politiskt ledarskap för en rättvis omställning globalt (Just Transition) genom konkreta åtgärder.

Riksdagen bör:

- Ge Klimatpolitiska rådet i uppdrag att granska klimathandlingsplanen gällande ett globalt genomförande av Parisavtalet med ett integrerat multidimensionellt fattigdoms- och jämställdhetsperspektiv.

KLIMAT- OCH KATASTROF-FINANSIERING

De senaste fem åren har varit de varmaste sedan temperaturer började mätas. Extrema väderhändelser har blivit allt mer vanligt förekommande globalt och nådde en ny toppnotering i antal år 2019.⁹⁷ Människor som lever i fattigdom drabbas värst av klimatförändringarnas konsekvenser, såväl sådana som det går att anpassa sig till som dödsfall och förstörda försörjningsmöjligheter (förluster och skador). Kvinnor drabbas hårdare än män eftersom de utgör en majoritet av den fattiga befolkningen i de länder som är mest sårbara.⁹⁸

Som del av Parisavtalet har höginkomstländerna lovat att mobilisera 100 miljarder dollar årligen i klimatfinansiering till låginkomstländer från och med år 2020. Finansieringen ska utgöras av nya och additionella medel till biståndet och på ett välbalanserat sätt stödja både utsläppsminskningar och klimatanpassning. Den senaste rapporteringen från OECD visar att länderna år 2017 mobiliserade 71 miljarder i klimatfinansiering.⁹⁹ Coronakrisen har resulterat i omprioriteringar för givarländer och det ser inte ut som att finansieringslöftet på 100 miljarder kommer att uppfyllas.

Trots att Parisavtalet anger att förluster och skador som orsakats av klimatförändringarna ska hanteras och ersättas,¹⁰⁰ har ingen finansiering utlovats. FN uppskattar kostnaderna för förluster och skador i länder med störst fattigdom till 50 miljarder USD per år från år 2020.¹⁰¹ Kostnaderna förväntas öka kraftigt om temperaturökningarna inte hejdas. Det kommer att krävas nya innovativa finansieringskällor för att mobilisera dessa medel.

Flertalet av de internationella klimatfonderna saknade till en början ett jämställdhetsperspektiv. Framsteg har gjorts för att integrera perspektivet i beslutsfattande och implementering av projekt. Men fondernas strukturer gör att finansiering främst går till projekt som gynnar män, samt gör det svårt för kvinnodominerade sektorer och

organisationer att få tillgång till finansiering.¹⁰² Det är viktigt att bistå sårbara länder i att både hantera de humanitära behoven till följd av coronakrisen och genomföra klimatåtgärder. De åtgärder som görs behöver också säkerställa att inte sårbara grupper lämnas utanför.

inom FN:s klimatförhandlingar har Sverige hittills inte gett förslag på innovativa finansieringskällor

SVERIGES POLITIK

Regeringen tog år 2019 beslut om att fördubbla sitt bidrag till FN:s Gröna klimatfond för perioden 2020-2023.¹⁰³ Det var ett välkommet och viktigt beslut vid en tidpunkt då andra stora givare beslutat att inte bidra. Utöver detta är Sverige ett av få länder som konsekvent bidrar till andra klimatfonder såsom Anpassningsfonden och De minst utvecklade ländernas klimatfond. Samtidigt har medel från biståndsbudgeten använts för att bekosta åtaganden gjorda i relation till Parisavtalet. Biståndet kommer att ha stor betydelse för att stödja låg- och medelinkomstländer att hantera coronakrisen. Det är viktigt att Sverige behåller nuvarande enprocentsmål för biståndet och säkerställer att klimatrelaterade stöd inte tränger undan andra angelägna biståndsinsatser. Svensk klimatfinansiering behöver därmed bestå av nya och additionella medel, det vill säga att finansieringen sker utöver nuvarande biståndsåtaganden och budget.¹⁰⁴ Utöver det finansiella bidraget är Sverige en betydelsefull aktör när det gäller att upprätthålla strukturerna som ger möjlighet för klimatanpassning och utsläppsminskningar i låginkomstländer. Men inom FN:s klimatförhandlingar har Sverige hittills inte gett förslag på innovativa finansieringskällor för att mobilisera medel till finansiering för förluster och skador. Regeringen ser flickor och kvinnor som viktiga aktörer i det globala klimatarbetet¹⁰⁵ och jämställdhet är integrerat i de klimatsatsningar som finansieras genom Sida.¹⁰⁶ Sverige har även verkat för att stärka jämställdhetsperspektivet i de multilaterala klimatfonder där Sverige verkar.

INVESTERINGAR OCH OFFENTLIGT STÖD TILL FOSSILA VERKSAMHETER

Förbränning av fossila bränslen står för majoriteten av växthusgasutsläppen som orsakar klimatförändringarna. Fossila bränslen utvinns ofta i fattiga områden och används sedan i andra delar av landet eller exporteras. Utvinningen i länder med svag lagstiftning riskerar att leda till lokal miljöförstöring och kränkningar av de mänskliga rättigheterna.

Målsättningen för Agenda 2030 är att förverkliga de mänskliga rättigheterna för alla och säkerställa ett varaktigt skydd för planeten och dess naturresurser. Parisavtalets måluppfyllelse kräver att de globala finansiella flödena styrs om från klimatskadlig verksamhet. Att regeringar fortsätter att ge offentligt stöd och investera i fossil verksamhet strider mot dessa löften. Globalt sett är biståndsmedel, exportkrediter och pensionsmedel de största offentliga stöden och investeringarna som går till fossil verksamhet i andra länder. Dessa typer av offentligt stöd spelar en viktig roll i återhämtningen från coronakrisen. Det är viktigt att de bidrar till att kraftigt minska utsläppen och stärka samhällets motståndskraft, inte leder till i ett fortsatt fossilberoende.

SVERIGES POLITIK

Regeringsförklaringen från 2018 anger att Sverige ska bli världens första fossilfria välfärdsnation. För att förverkliga ambitionen måste den innefatta hur Sverige agerar utanför landets gränser. Offentligt stöd och investeringar i fossil verksamhet utomlands måste därför upphöra. Betydande framsteg har skett på många områden men utmaningar kvarstår. Regeringen har fortsatt arbeta för att biståndsmedel inte ska gå till fossila bränslen och varit pådrivande för att EU:s bistånd¹⁰⁷ och utveck-

lings- och investeringsbanker ska fasa ut stöd till fossil verksamhet. Ett resultat av detta arbete är den Europeiska Investeringsbankens beslut år 2019 om att sluta finansiera fossila projekt efter år 2021.¹⁰⁸

Exportkrediter och kreditgarantier är förmånliga lån och lånegarantier som staten ger till svenska företag som gör affärer utomlands. Mellan 2014 och 2018 ställde myndigheten Exportkreditnämnden ut garantier till ett värde av 5,8 miljarder kronor till fossila verksamheter. Under år 2018 var det statliga bolaget Svensk Exportkredits bruttoulåning till utvinning av fossila bränslen 2,5 miljarder kronor och ytterligare 19,3 miljarder kronor gick till fossil infrastruktur.¹⁰⁹ Regeringen antog 2019 en ny investerings- och exportstrategi som anger att exportkreditsystemet inte ska skapa inlåsnings i fossilberoende och att krediter för prospektering och utvinning av fossila bränslen ska upphöra senast 2022.^{110, 111} Detta var ett viktigt framsteg men för att exportkreditsystemet ska bli fossilfritt måste även investeringar i fossil transport och kraftgenerering upphöra.

Även inom förvaltningen av det allmänna pensionskapitalet har förbättringar skett. De statliga myndigheterna Första till Fjärde AP-fonderna förvaltar över 1500 miljarder kronor av svenskarernas allmänna inkomstpensionskapital. Fonderna har länge investerat pensionsmedel i fossila bolag. Nya lagkrav på hållbarhet infördes år 2019 och i början av 2020 tillkännagav Första AP-fonden att de avinvesterar alla sina innehav i fossila bolag.¹¹² Övriga fonder har inte tagit liknande beslut och i slutet av 2019 hade fonderna tillsammans investeringar värda över 12 miljarder kronor i världens största fossila bolag.¹¹³

EN RÄTTVIS KLIMAT-OMSTÄLLNING

En rättvis omställning, eller ”Just Transition”, handlar om klimatförändringar och jämlikhet. Om överenskommelserna i Parisavtalet nås kommer

det leda till tre förändringar på arbetsmarknaden: jobb kommer att omvandlas, gå förlorade och nya jobb kommer att skapas. Internationella arbetsorganisationens (ILO) uppskattning är att en grön omställning kan skapa 24 miljoner nya jobb, medan sex miljoner jobb går förlorade.¹¹⁴

Tanken är att alla jobb, gamla som nya, ska ha anständiga villkor utan att arbetstagare eller fack lämnas utanför, i enlighet med löftet i Agenda 2030 om att ingen ska lämnas utanför. Detta kräver samstämmighet mellan flera olika politikområden och åtgärder. När jobb omvandlas, försvinner och skapas uppstår ett utökat behov av att säkerställa att arbetskraften har nödvändiga färdigheter för de nya och omvandlade jobben, och att det finns social trygghet för dem som förlorar sina jobb.

Konceptet ”Just Transition” har tagits fram av fackföreningsrörelsen för att garantera att de mest utsatta människorna på arbetsmarknaden i länder med utbredd fattigdom inte hamnar i kläm. Det är numera ett etablerat policyverktyg.¹¹⁵ Idén om en rättvis klimatomställning baseras på visionen om att en sådan omställning inte bara är möjlig utan också nödvändig för att nå FN:s Globala mål för hållbar utveckling där miljömässig, ekonomisk och social hållbarhet binds samman. För att bygga samstämmig politik krävs en demokratisk process. I relation till frågor om arbete innebär detta social dialog och samarbete mellan arbetsmarknadens parter. Ett starkt stöd till dessa frågor i biståndet är avgörande för att möjliggöra en global omställning där miljö, klimat och social rättvisa hänger ihop.

Länder som är hårt drabbade av klimatförändringar kommer att tyngas av en dubbel börda på grund av rådande coronapandemi. I dagsläget går det inte

att förutspå omfattningen av konsekvenserna, men de mest sårbara grupperna på arbetsmarknaden riskerar att drabbas värst, inklusive kvinnor, migrantarbetare och arbetstagare som är verksamma i den informella ekonomin. I de åtgärder som sätts in för en socioekonomiskt hållbar återhämtning måste hänsyn tas till klimatförändringarna och insatser göras för en rättvis omställning som inte lämnar någon utanför.

SVERIGES POLITIK

Under FN:s klimatommöte COP24 i Polen 2018 skrev Sverige tillsammans med 53 andra länder under deklARATIONEN *Solidarity and Just Transition Silesia Declaration*.¹¹⁶ Det innebär att länderna ska ta hänsyn till arbetstagarnas perspektiv i nationella planer och strategier för klimatomställningen. Sverige har även undertecknat *Climate Action for Jobs Initiative*¹¹⁷ som lanserades under FN:s klimatommöte i New York i september 2019. Dessa politiska ställningstaganden är viktiga steg i rätt riktning.

Sverige har vidare visat ledarskap när det kommer till social dialog, det vill säga kontinuerligt samarbete och dialog mellan arbetsmarknadens parter

Sverige har vidare visat ledarskap när det kommer till social dialog, det vill säga kontinuerligt samarbete och dialog mellan arbetsmarknadens parter, inte minst som initiativtagare till Global Deal. I Sveriges utrikesdeklaration 2020 uppmärksammades också frågan om en rättvis omställning, vilket är mycket välkommet. Sveriges klimatarbete är rankat högst i världen och Sverige har fördubblat sitt bidrag till den gröna klimatfonden. Givet Sveriges roll i den Gröna klimatfonden borde goda möjligheter finnas att driva ett arbete för en rättvis klimatomställning.

FÖRETAGANDE OCH MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

KAPITLET ÄR FRAMTAGET AV ACT SVENSKA KYRKAN, AFRIKAGRUPPERNA, AMNESTY INTERNATIONAL, DIAKONIA, FAIR ACTION, FAIRTRADE SVERIGE, FIAN SVERIGE, FORUMCIV, LATINAMERIKAGRUPPERNA. NATURSKYDDSFÖRENINGEN, RÄDDA BARNEN, SWEDWATCH, UNION TO UNION OCH WE EFFECT.

Sveriges regering har en skyldighet att skydda de mänskliga rättigheterna, i Sverige och i andra länder där svenska företags agerande riskerar att påverka dessa rättigheter negativt. I dagens globaliserade ekonomi med internationell produktion av många varor och tjänster är det tyvärr vanligt att företag har en negativ påverkan på mänskliga rättigheter. Det kan handla om barnarbete, farliga arbetsförhållanden, diskriminering av fackligt aktiva, tvångsförflyttningar av ursprungsbefolkning eller utvinning av naturresurser som leder till miljöförstöring och konflikt med miljö- och människorättsförsvarare. Företag som väljer att arbeta etiskt och hållbart konkurrerar på ojämlika villkor med de som inte tar hänsyn till mänskliga rättigheter.

Sveriges regeringen är tydlig med att den förväntar sig att företag respekterar mänskliga rättigheter i all verksamhet. Men trots den utbredda problematiken har Sverige inga bindande regler som kräver att företag respekterar mänskliga rättigheter utanför landets gränser. Regeringen behöver därför aktivt arbeta för en lag som gör det obligatoriskt för svenska företag att genomföra en så kallad human rights due diligence (HRDD) i enlighet med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. I en ny ägarpolicy för statliga bolag har regeringen stärkt krav på hållbarhet inom flera områden vilket är positivt. Men även där borde tydligare krav ställas på att statliga bolag ska respektera mänskliga rättigheter.

REKOMMENDATIONER

Regeringen bör:

- Skyndsamt tillsätta en utredning för en Human Rights Due Diligence-lagstiftning (HRDD) som drar nytta av lärdomar från övriga EU-länder. Samt garantera att utredningsarbetet sker i dialog med svenska civilsamhällesorganisationer, fackliga organisationer och företag.
- Ta en ledande roll i arbetet med att ta fram en ambitiös och effektiv HRDD-lagstiftning på EU-nivå.
- I ägarpolicy för statliga bolag införa krav på HRDD.
- Följa upp hur Första-Fjärde AP-fonderna implementerar och lever upp till det nya regelverket, och även följa upp att fonderna efterlever Parisavtalet, internationella konventioner och andra folkrättsliga förpliktelser.
- Tydliggöra ansvaret för upphandlande myndigheter att krav ska ställas på leverantörer att respektera mänskliga rättigheter och att kraven ska följas upp.
- Verka för att EU-kommissionen ska följa upp och utvärdera hur medlemsländerna och EU-institutionerna ställer etiska krav vid upphandling, samt vid behov föreslå regelförstärkningar.
- Tydliggöra utlandsmyndigheternas uppdrag att ge vägledning till svenska företag kring hur de bör agera för att undvika negativ påverkan på människorätts- och miljöförsvare samt underlätta kontakter mellan företag och civilsamhällesaktörer på plats.

Riksdagen bör:

- Inom ramen för riksdagens Pensionsgrupp följa upp hur Första-Fjärde AP-fonderna implementerar det nya regelverket, samt följa upp att fonderna efterlever Parisavtalet, internationella konventioner och andra folkrättsliga förpliktelser.

Svenska EU-parlamentariker bör:

- Proaktivt stödja och verka för att EU får en bindande HRDD-lagstiftning om företags ansvar för mänskliga rättigheter.
- Verka för att EU-kommissionen följer upp och utvärderar hur, och i vilken utsträckning, medlemsländerna och EU-institutionerna ställer sociala hållbarhetskrav vid offentliga upphandlingar, samt vid behov föreslå regelförstärkningar.

FÖRETAGS OCH STATENS ANSVAR FÖR MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

I dagens globaliserade ekonomi med internationell produktion och handel av många varor och tjänster är det vanligt att mänskliga rättigheter påverkas negativt, något som sker i hela värdekedjan. Det kan till exempel handla om barnarbete, osäkra och farliga arbetsförhållanden, tvångsförflyttningar eller utvinning av naturresurser som leder till miljöförstöring och konflikt med lokalbefolkningar. Företags bristande respekt för mänskliga rättigheter slår särskilt hårt mot de som redan utsätts för diskriminering. Kvinnor är överrepresenterade bland de som utför lågavlönade jobb med arbetsvillkor som bryter mot mänskliga rättigheter, men stängs ofta ute från beslutsprocesser om företags agerande.

I april 2020 visade en kartläggning av 46 svenska företags hållbarhetsrapporter att många företag inte arbetar systematiskt för att förebygga och motverka sin negativa påverkan på människor och miljö i alla led.¹¹⁸ Nästan hälften av de granskade företagen följer inte upp hur deras policy för mänskliga rättigheter efterlevs i den egna verksamheten eller hos underleverantörer. En granskning av 1000 europeiska företag, publicerad i februari 2020, visar att endast en femtedel rapporterar om hur de arbetar för att säkerställa att ingen negativ påverkan på mänskliga rättigheter sker i deras leverantörsled. Detta trots att över 80 procent av företagen anger att de har en policy för mänskliga rättigheter.¹¹⁹

Flera företag är redan medvetna och arbetar kontinuerligt med dessa utmaningar, men för det mesta handlar det om egna initiativ. De företag som väljer att arbeta etiskt och hållbart tvingas konkurrera på ojämlika villkor med företag som inte tar hänsyn till mänskliga rättigheter.

Stater har en skyldighet att skydda mänskliga rättigheter och se till att de respekteras av tredje part, exempelvis företag. Trots den utbredda

problematiken finns varken en EU-lagstiftning eller svensk lagstiftning som kräver att företag respekterar mänskliga rättigheter. Genom en så kallad Human Rights Due Diligence-lagstiftning (HRDD) åläggs företag att göra en kontinuerlig risk- och konsekvensanalys samt åtgärdsplan i enlighet med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, vilka Sverige åtagit sig att verka enligt. En HRDD görs i syfte att identifiera, förebygga, lindra och redogöra för hur företaget hanterar potentiella och faktiska människorättsrisker, både i Sverige och i de länder där svenska företag verkar och gör affärer. En HRDD-lagstiftning skulle skapa ett juridiskt utrymme att utkräva ansvar från företagen. Detta uppmuntras av FN och diskuteras i flera EU-länder.

I slutet av april 2020 presenterade EU:s justitiekommissionär ett initiativ för att ta fram en EU-lag kring företag och mänskliga rättigheter.¹²⁰ EU-initiativet, som nu ska utredas och gå ut på en öppen konsultationsrunda, är en historisk möjlighet att agera för mänskliga rättigheter och miljön.

SVERIGES POLITIK

Den svenska regeringen är tydlig med att den förväntar sig att företag respekterar mänskliga rättigheter i all verksamhet. Det uttrycks både i *Plattform för internationellt hållbart företagande*¹²¹ från december 2019, skrivelsen *Politik för hållbart företagande* från 2015¹²² och i den nationella handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter från samma år.¹²³ I *Plattform för internationellt hållbart företagande* meddelar regeringen att den vill avvakta med att ta ställning till lagkrav om HRDD för att dels se om lagen om hållbarhetsrapportering från 2016 medfört en positiv inverkan på företags åtgärder, dels invänta hur hållbart företagande behandlas inom EU. Den svenska lagstiftningen om hållbarhetsrapportering för större företag och organisationer är visserligen starkare än EU-direktivet då den omfattar fler företag. Lagstiftningen ställer dock inte krav på företag att genomföra en HRDD.

Regeringen har vid flera tillfällen uppmanats att utreda en lagstiftning om HRDD. I början av 2018 presenterade Statskontoret en utredning som regeringen beställt om Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer.¹²⁴ Statskontoret kom med flera rekommendationer om förbättringsåtgärder, bland annat att regeringen omgående ska utreda möjligheterna att ställa lagkrav på svenska företag att genomföra HRDD. Statskontoret rekommenderade att lagen ska göra det möjligt att pröva och döma fall där svenska företags agerande i andra länder leder till negativa effekter på mänskliga rättigheter. I mars 2019 framförde Agenda 2030-delegationen samma rekommendation i sitt slutbetänkande till regeringen.¹²⁵

“

Bindande regler behövs för att skydda människor och miljö, främja jämställdhet och säkerställa rättvis konkurrens

Utrikeshandelsminister Anna Hallberg sa när hon i december 2019 presenterade *Plattform för internationellt hållbart företagande* att regeringen inte stänger dörren för en svensk lag med krav på företagen att de respekterar mänskliga rättigheter. Hon sa också vid ett möte¹²⁶ om Global Deal att det är bra att det har tagits ett initiativ på EU-nivå och att Sverige kommer att stödja och vara aktiva i processen. Men inga steg till en officiell, inkluderande process har hittills tagits.

Frivillighet har visat sig vara otillräckligt. Bindande regler behövs för att skydda människor och miljö, främja jämställdhet och säkerställa rättvis konkurrens för företag som agerar ansvarsfullt. Det är hög tid att Sveriges regering skyndsamt tillsätter en utredning för en HRDD-lagstiftning i Sverige. Det är centralt att utredningsarbetet sker i dialog med svenska civilsamhällesorganisationer, fackliga organisationer och företag.

STATLIGT ÄGDA BOLAG OCH STATLIGA INVESTERINGAR

Enligt FN:s vägledande principer¹²⁷ ska stater ta ett extra stort ansvar för att statligt ägda bolag och statliga myndigheter respekterar mänskliga rättigheter. I svenska statens bolagsportfölj finns 46 hel- och delägda bolag. Dessa finns ofta på marknader där risker för negativa effekter på mänskliga rättigheter är stora. Svenska AP-fonderna är statliga myndigheter som förvaltar runt 1500 miljarder kronor av svenska folkets pensionspengar. I januari 2019 fick Första till Fjärde AP-fonden ett nytt regelverk¹²⁸ som slår fast att pensionskapitalet ska förvaltas på ett föredömligt sätt genom ansvarsfulla investeringar och ansvarsfullt ägande. Fonderna ska också verka för ett främjande av hållbar utveckling.

AP-fonderna har genom åren fått kritik för att ha investeringar i företag som påverkar mänskliga rättigheter negativt och bidrar till miljöförstöring och klimatförändringar. De har till exempel investeringar i företag som bygger vindkraftverk i ockuperade Västsahara i strid med internationell rätt,¹²⁹ och i gruvbolag som är inblandade i tvångsflyttningar och negativ påverkan på urfolks rättigheter. Investeringar finns även i företag med oljepalmsplantager eller sockerrörsodlingar där det förekommer människorättskränkningar och där småbrukare förlorar sin mark, så kallad ”landgrabbing”.¹³⁰

SVERIGES POLITIK

I februari 2020 beslutade regeringen om en ny ägarpolicy¹³¹ för de statliga bolagen. Kraven på hållbarhet har förstärkts inom flera områden jämfört med den tidigare ägarpolicy från 2017. Bolagen ska nu ställa arbetsrättsliga krav på leverantörer. Kraven på huvudleverantören ska också gälla för eventuella underleverantörer i alla

led. Bolagen ska sätta tydliga strategiska mål i riktning mot långsiktigt hållbart värdeskapande. Internationella riktlinjer och Agenda 2030 ska vara vägledande för bolagens arbete. Regeringen understryker i *Plattformen för internationellt hållbart företagande*¹³² att man genomför kompetenshöjande insatser och utökad uppföljning av bolagens arbete med FN:s vägledande principer.

Regeringens steg för att förstärka de statliga bolagens hållbarhetsarbete, bland annat försöken att komma åt negativ påverkan på mänskliga rättigheter i leverantörskedjan, är positiva. Samtidigt borde regeringen gå längre och genom ägarpolicyn ställa obligatoriska krav på att de statliga bolagen genomför en HRDD. Regeringen nöjer sig fortfarande med att i policyn säga att bolag med statligt ägande ska agera föredömligt inom hållbart företagande och på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende. Statskontoret påpekade i sin utredning¹³³ att regeringen inom ramen för hållbarhetsanalyserna och ägardialogerna också har möjlighet att kräva att de statliga bolagen genomför HRDD. FN:s barnkonvention blev svensk lag den 1 januari 2020. Därmed har regeringen ett stort ansvar att säkra barns rättigheter i relation till företags verksamhet, vilket gäller både statligt och privat ägda bolag.

Det nya regelverket för AP-fonderna innebär steg i rätt riktning eftersom det ställer hårdare hållbarhetskrav på fondernas investeringar, liksom krav på ökad öppenhet. AP-fonderna har länge uppvisat brister i transparensen, till exempel är det svårt att få insyn i ägardialogerna med bolagen. Samtidigt kvarstår problemet att avkastningskravet är överordnat hållbarhetsmålen. I den årliga utvärderingen av fonderna som regeringen lämnade till riksdagen i maj konstaterar regeringen att ett år är för kort tid för att kunna utvärdera det nya regelverket och att AP-fondernas arbete med hållbarhet bör fortsätta att stärkas, inte minst för att vara i linje med Parisavtalet. Regeringens utvärdering borde dock kunna vara mer kritiskt granskande och fördjupande. Därför är det välkommet att Riksdagen har beslutat att granska AP-fondernas hållbarhetsarbete.

KRAV INOM OFFENTLIG UPPHANDLING

Den offentliga sektorn i Sverige gör årligen inköp av varor och tjänster till ett värde av mer än 700 miljarder kronor, motsvarande 15 procent av BNP.¹³⁴ Offentliga sektorn är en stor inköpare och uppdragsgivare inom vissa sektorer, såsom byggnadsindustrin och IT. Genom att ta social, arbetsrättslig och miljöhänsyn i samband med upphandling kan upphandlande myndigheter värna om och aktivt främja mänskliga rättigheter och miljö. Både internationella och svenska erfarenheter visar att sociala krav i upphandlingar ger ökad respekt för mänskliga rättigheter när det ställs noggrant formulerade krav i de löpande rutinerna som systematiskt följs upp. Detta främjar i sin tur även Globala målen i Agenda 2030, framförallt mål 12 om hållbar produktion och konsumtion.

SVERIGES POLITIK

2017 års lagstiftning om offentlig upphandling innebar en viktig skärpning av reglerna för offentlig upphandling som tidigare inte innehöll några krav gällande arbetsrätt, exempelvis om föreningsfrihet och förbud mot barnarbete. Lagen om offentlig upphandling (LOU)¹³⁵ säger sedan 2017 att upphandlande myndigheter, om det är behövligt, ska kräva att leverantören fullgör ett kontrakt enligt angivna villkor i enlighet med ILO:s kärnkonventioner. Detta förutsatt att arbetet utförs under sådana förhållanden att svensk arbetsrätt inte är tillämplig.

Lagstiftningen från 2017 kunde dock ha gått längre genom att kräva att upphandlande myndigheter ställer och följer upp krav utifrån FN:s vägledande principer om företag och mänskliga rättigheter¹³⁶ i enlighet med best practice, vilket inneburit att alla mänskliga rättigheter skulle beaktas, inte enbart ILO:s åtta kärnkonventioner. Dessa riktlinjer omfattar alla mänskliga

rättigheter. Begränsningen i lagstiftningen märks också i den svagare, icke-förpliktigande, *bör*-skrivning i LOU 3 §, kapitel 4: ”En upphandlande myndighet *bör* beakta miljöhänsyn, sociala och arbetsrättsliga hänsyn vid offentlig upphandling om upphandlingens art motiverar detta.” Även i regeringens upphandlingsstrategi¹³⁷ från 2017 används ordet *bör* istället för ska. Strategin riktar sig framförallt till statliga myndigheter och har inriktningsmål i syfte att utveckla arbetet med strategiska inköp. Mål sju handlar om sociala krav och säger att upphandlingar *bör* främja företagets respekt för mänskliga rättigheter i sin verksamhet enligt FN:s vägledande principer om företag och mänskliga rättigheter. Ingen skärpning av språket har gjorts sedan 2017 varken i lagtexten eller i regeringens upphandlingsstrategi.

Den statliga Upphandlingsmyndigheten har i uppgift att stötta upphandlande myndigheter i att ställa och följa upp relevanta krav. Detta stöd bör utvecklas ännu mer i syfte att stärka upphandlande myndigheters kapacitet att ställa krav på att mänskliga rättigheter värnas i hela leverantörskedjan och att följa upp ställda krav. Upphandlingsmyndigheten bör tydliggöra att oberoende tredjepartscertifieringar¹³⁸ med höga hållbarhetskrav kan och bör användas i kravformulering och verifiering. Upphandlingsmyndigheten har fått i uppdrag att följa upp regeringens upphandlingsstrategi och tillämpningen av målen i den. Enkätundersökningar som myndigheten har genomfört 2018 och 2020 tyder på att allt fler upphandlande organisationer ställer arbetsrättsliga villkor enligt ILO:s åtta kärnkonventioner. Undersökningarna tyder även på att det är regionerna som ställer och följer upp arbetsrättsliga krav i störst utsträckning, medan de statliga myndigheterna halkar efter. Endast 14 procent av de statliga myndigheterna uppgav att de följde upp kraven, delvis på grund av kompetens- och resursbrist.¹³⁹

Upphandlingsmyndigheten fick 1 juli 2020 ett utökat uppdrag om att ta fram statistik om upphandling som omfattar sociala och miljömässiga krav,¹⁴⁰ något vi välkomnar. Det behövs mer kunskap om hur myndigheter implemen-

terar upphandlingsstrategins mål och rådande lagstiftning. Till exempel behöver statistik tas fram över huruvida myndigheter ställer krav på att mänskliga rättigheter respekteras, inklusive barns rättigheter och rättvist handlade produkter, och även statistik över hur myndigheterna följer upp kraven. Statliga myndigheters uppdrag att rapportera hur de uppfyller upphandlingsstrategins inriktningsmål samt systematik för avtalsslutande parter (såväl privata som offentliga aktörer) behöver också följas upp över tid. Detta för att kunna identifiera strukturella brister som myndigheter måste hantera för att kunna visa att Sverige följer sina internationella åtaganden såsom barnkonventionen.

Sverige bör också verka för att EU:s offentliga upphandling ska bli socialt och miljömässigt hållbar. Det är bland annat ett viktigt verktyg för Sverige i att driva Agenda 2030 framåt.

Sverige bör också verka för att EU:s offentliga upphandling ska bli socialt, etiskt och miljömässigt hållbar. Det är bland annat ett viktigt verktyg för Sverige i att driva Agenda 2030 framåt. 55 procent av alla upphandlingar inom EU använder i dag enbart lägsta pris som krav. I en sammanfattning från EU-kommissionen på området beskrivs detta som en indikation på att offentliga upphandlare inte riktar tillräcklig uppmärksamhet på kvalitet, hållbarhet och innovation.¹⁴¹

MÄNNISKORÄTTSFÖRSVARARE OCH FÖRETAGENS ANSVAR

Människorätts- och miljöförsvare spelar en nyckelroll genom att hålla företag och stater ansvariga för negativa effekter på mänskliga rättigheter och miljöförstöring. Många av dem utsätts emellertid för hot, trakasserier och till och med dödligt våld när de står upp för arbetstagares rättigheter eller motsätter sig kommersiella projekt kopplade till mäktiga ekonomiska och politiska intressen. Kvinnor som försvarar miljö och mänskliga rättigheter utsätts dessutom för sexualiserade hot och övergrepp, trakasserier på internet och andra former av könsrelaterad diskriminering. Företag kan bli involverade i attacker mot människorätts- och miljöförsvare genom sina leverantörer, kunder eller andra affärspartners. Världsfacket ITUC's årliga granskning av mänskliga rättigheter i arbetslivet visade i sin senaste mätning att rätten att organisera sig fackligt har inskränkts i 107 länder och att fackligt aktiva mördats i nio länder, på grund av sitt engagemang.¹⁴²

Företag kan bidra till en förvärrad hotbild mot människorätts- och miljöförsvare på flera sätt, bland annat genom att erbjuda teknik som möjliggör övervakning.¹⁴³ Informations- och kommunikationsteknologi-sektorn¹⁴⁴ har visat sig särskilt problematisk i detta hänseende. Internets utveckling och möjligheten till informationsspridning och kommunikation är en positiv förutsättning för stärkt demokratisk utveckling. Samtidigt använder stater i allt större utsträckning dessa redskap för att tysta och övervaka människorättsförsvare och civilsamhällesaktörer, till exempel genom censur av innehåll på nätet och nedstängningar av nätet, ofta med hänvisning till nationell säkerhet.¹⁴⁵ Under coronapandemin har ytterligare möjligheter till övervakning skapats. Det riskerar i vissa länder att leda till långtgående konsekvenser för den demokratis-

ka utvecklingen framöver¹⁴⁶ och ge långtgående negativa mänskliga, sociala och ekonomiska konsekvenser för alla som drabbas, och även deras familjer.

SVERIGES POLITIK

Det är viktigt att svenska regeringen agerar resolut i stödet till människorätts- och miljöförsvare och står upp för medborgerliga fri- och rättigheter. I utrikesdeklarationen 2019 meddelade regeringen att demokratisatsningen skulle bli en av regeringens tre utrikespolitiska prioriteringar och ett fokusområde i Strategi 2022.¹⁴⁷ I demokratisatsningen ska Sverige i alla sammanhang stå upp för de demokratiska principerna, arbeta för att stärka demokratin och uttrycka kritik när den brister eller riskerar att försvagas.

Det är viktigt att svenska regeringen agerar resolut i stödet till människorätts- och miljöförsvare och står upp för medborgerliga fri- och rättigheter.

Regeringens målsättning är att demokratisatsningen likt, och i samspel med, den feministiska utrikespolitiken ska genomsyra utrikesförvaltningens arbete och spänna över den samlade utrikespolitiken. Men till skillnad från exempelvis den feministiska utrikespolitiken har inte demokratisatsningen en egen handlingsplan. Inte heller klargörs det hur demokratisatsningen ska samspela med de andra utrikespolitiska prioriteringarna, hur de ska stärka varandra och samverka för att uppnå bästa möjliga resultat.

I utrikesdeklarationen 2020 framhölls att de fackliga rättigheterna ska lyftas i UD:s landrapporter om mänskliga rättigheter,¹⁴⁸ vilket är positivt för ökad kontextkännedom. Det krävs kunskap på ambassaderna om frågor som rör hur företag kan påverka mänskliga rättigheter. Detta är viktigt för att utlandsmyndigheterna bättre ska kunna ge tydlig vägledning till svenska företag om hur de bör agera för att undvika negativ påverkan på människorätts- och miljöförsvare i alla delar av sin verksamhet, samt underlätta kontakter mellan företag och civilsamhällesaktörer. Det handlar även om att ta fram system för att upptäcka varningssignaler när mänskliga rättigheter och människorättsförsvare är i fara inom ramen för projekt där svenska företag deltar. Ambassadernas arbete med å ena sidan stöd till civilsamhället och å andra sidan det handelsfrämjande arbetet har i dag för få kontaktytor. Här skulle svenska ambassader kunna spela en viktig funktion kring initiativ för samverkan och partnerskap.

SKATT OCH SKULD

KAPITLET ÄR FRAMTAGET AV DIAKONIA OCH OXFAM SVERIGE.

Utmaningen att mobilisera resurser för en hållbar utveckling är nu större än någonsin. Redan innan coronapandemin saknade utvecklingsländer 2500 miljarder dollar årligen för att nå målen i Agenda 2030.¹⁴⁹ Efter pandemins utbrott har FN-organet UNCTAD pekat på behovet av ett krispaket på en lika stor summa i ytterligare stöd till utvecklingsländer, ett paket som även innehåller förslag om skuldavskrivningar.¹⁵⁰ Många utvecklingsländer står inför ohållbara skulder som förhindrar investeringar i exempelvis hälsa. Samtidigt undergräver den globala skatteflykten kraftigt försöken att finansiera välfärdssystem och Agenda 2030.

Det är positivt att Sverige har nått sina mål om att dubblera stödet för kapacitetsuppbyggnad av skattesystem i utvecklingsländer. Men kvaliteten och inriktningen på stödet behöver förbättras. Det är vidare mycket problematiskt att Sverige vid flera tillfällen inom EU blockerat gemensamma regler om offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag, vilket skulle försvåra den globala skatteflykten. Sverige har ännu inte heller gett stöd till flera förslag på åtgärder som civilsamhället och FN fört fram kring skuldavskrivningar.

REKOMMENDATIONER

Regeringen bör:

- Öka biståndet till utvecklingsländers uppbyggnad av progressiva och effektiva skattesystem som främjar jämställdhet och bidrar till minskad ojämlikhet. I stödet bör insatser ingå som gör det möjligt för samarbetsländerna att motverka skatteflykt.
- Genomföra konsekvensanalyser av den egna skattepolitiken för att säkerställa att den inte begränsar utvecklingsländers möjligheter till en effektiv beskattning av multinationella företag, inklusive genom de skatteavtal Sverige slutit med utvecklingsländer.
- Stödja införandet av gemensamma EU-regler om offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag med syfte att öka transparensen och motverka global skatteflykt. Företagen bör öppet redovisa sina vinster, skatter och annan finansiella data i varje land där de är verksamma.
- Stödja permanenta skuldavskrivningar för låg- och medelinkomstländer som står inför ohållbara skulder. Sverige bör även arbeta för ett nytt internationellt system för att hantera ohållbara skulder på, som baseras på mål om att bekämpa fattigdom.

OHÅLLBARA SKULDER OCH SKULDAVSKRIVNINGAR

Redan innan covid-19 stod många låg- och medelinkomstländer inför en svår skuldcrisis, bland annat orsakad av finansiell spekulation och en oreglerad finansiell marknad. Det resulterade i att länder använde mer resurser till avbetalningar på lån än till investeringar i hälso- och sjukvård, trots skriande behov. Med coronakrisen har skuldavskrivningar fått nytt politiskt fokus. G20:s medlemsländer fattade i april 2020 beslut om tillfälliga stopp på avbetalningar av bilaterala lån för länder med stora skulder och fattigdom fram till slutet av året. G20 uppmanade även till multilaterala utvecklingsbanker och privata långgivare att erbjuda liknande lättnader.¹⁵¹ Initiativet omfattade först 77 länder, en siffra som senare reviderades till 73 länder. Den 30 juni hade överenskommelser om tillfälliga stopp på avbetalningar slutits med enbart 18 länder till ett värde av 1.3 miljarder USD.¹⁵² Tidigare hade Internationella valutafonden (IMF) gett besked om tillfälliga lättnader på avbetalningar av skulder för 25 länder de kommande sex månaderna, till ett sammanlagt värde av cirka 215 miljoner dollar.¹⁵³

G20 och IMF:s beslut gav de svårt skuldsatta länderna som omfattades ett välkommet andrum. Men de löste inte skuldfrågan på sikt, vilket FN konstaterat.¹⁵⁴ Permanenta avskrivningar, inte bara tillfälliga stopp på avbetalningar, behövs för att kunna finansiera Globala målen i Agenda 2030 och hantera effekterna av coronapandemin. Fler skulder till mycket större summor bör omfattas, och alla kreditorer måste bidra. Utvecklingsländer behöver skuldlättnader på hela 1000 miljarder dollar under 2020 för att möta effekterna av pandemin, enligt UNCTAD, FN:s konferens om handel och utveckling.¹⁵⁵ Det är viktigt att de frigjorda resurserna används för att bemöta akuta behov inte minst inom hälso- och sjukvården. Det är också viktigt att de olika stöd paket som lanserats i kölvattnet av coronapandemin inte ges i form av lån som spär på skuldcrisen på sikt. Skuldavskrivningarna får heller inte dränera biståndet.

För att lösa skuldcrisen på sikt behövs ett nytt system för att hantera ohållbara skulder, baserat på mål om att bekämpa fattigdom. Detta är ett krav som civilsamhället framfört länge eftersom det saknas en systematisk och oberoende process för att hantera skuldavskrivningar, och som täcker ett lands alla olika skulder. Skuldsatta länder är utelämnade till kreditorernas frivilliga beslut om skuldlättnader.¹⁵⁶ Detta krav och behov har fått stöd av FN:s generalsekreterare i ett uttalande i samband med coronapandemin, och beskrivs i detalj av UNCTAD.¹⁵⁷ Det är också viktigt att se till att lån både ges och tas på ett ansvarsfullt sätt som gynnar en hållbar utveckling, vilket är ett gemensamt ansvar.

SVERIGES POLITIK

Sverige har inga bilaterala fordringar på de 77 länder som omfattas av G20 - initiativet eller andra lån. Men Exportkreditnämnden (EKN) har fordringar som berörs i form av 16 miljoner USD från Pakistan.¹⁵⁸ Sverige har gett stöd till och uttalat sitt deltagande i G20:s initiativ till att erbjuda tillfälliga skuldlättnader under 2020. I ett brevsvår till nordiska civilsamhällesorganisationer betonar Peter Eriksson (MP), Minister för internationellt utvecklingssamarbete, vikten av att stödja dessa länder och att det är en historisk framgång att långgivarländerna tillsammans implementerar dessa skuldlättnader.¹⁵⁹

Sverige har inte uttalat sitt stöd för permanenta skuldavskrivningar bortom det tillfälliga stoppet för betalning på lån under 2020. Sverige har inte heller uttalat stöd till förslaget från FN och civilsamhället att upprätta en oberoende skuldsaneringsmekanism för att hantera skulder på. I samband med coronakrisen har Sverige med biståndsmedel gett stöd till IMF:s fond som finansierar låginkomstländers skuldkostnader till IMF.¹⁶⁰ Skuldavskrivningar behövs men det är viktigt att säkerställa att biståndsmedel, som är en knapp resurs, inte äts upp av avskrivningar.

SKATTEFLYKT OCH TRANSPARENS

Läckor och grävande journalistik har avslöjat skatteflykt, penningtvätt och korrupktion i global skala de senaste åren. Dessa flöden möjliggörs av slutna skatteparadis och brist på insyn i det finansiella systemet. Gränsen mellan vad som sker inom lagens ramar eller utanför är ofta hårfin. Avslöjandena har visat hur individer och multinationella företag genom avancerad och aggressiv skatteplanering minimerat sin skatt. Enligt Tax Justice Network förlorar världens regeringar sammantaget över 500 miljarder dollar i skatteintäkter varje år på grund av företags aggressiva skatteplanering. Internationella valutafonden (IMF) uppskattar utvecklingsländers förluster till 200 miljarder dollar årligen.¹⁶¹

Människor som lever i fattigdom drabbas hårdast när statens pengar inte räcker till sjukvård, utbildning och olika sociala trygghetssystem. Särskilt flickor och kvinnor drabbas av frånvaron av en fungerande välfärdsstat då det oftast är de som utför omsorgsarbete, på bekostnad av avlönat arbete eller skolgång. Coronakrisen har ytterligare belyst vikten av att stoppa skatteflykten för att möjliggöra investeringar i hälso- och sjukvårdssystem som är tillgängliga för alla. En viktig del i arbetet för att stoppa skatteflykt är att öka insynen i multinationella företags skattebetalningar. Krav har därför framförts av civilsamhället att företag bör öppet redovisa sina vinster, skatter och annan relevant finansiell data i varje land de är verksamma i, så kallad offentlig land-för-land-rapportering. Det skulle möjliggöra för folkvalda, journalister och andra att se om företagen betalar sin beskärda del av skatten i olika länder. Denna transparensåtgärd har även fått stöd av flera investerare och ingår i Global Reporting Initiatives (GRIs) frivilliga riktlinjer för multinationella företag.¹⁶²

Inom OECD:s så kallade BEPS-paket (Base Erosion and Profit Shifting) sker ett icke-offentligt utbyte av information mellan skattemyndigheter av företags land-för-land-rapportering.

Ett stort problem är att utvecklingsländer inte i samma utsträckning som rikare länder kan ta del av denna information.

Utbytet sker inte automatiskt utan kräver en rad åtgärder. Ett stort problem är att utvecklingsländer inte i samma utsträckning som rikare länder kan ta del av denna information. Inget av de länder som enligt FN klassas som minst utvecklade får ta del av rapporterna.¹⁶³ Redan i april 2016 lade EU-kommissionen fram ett förslag om att EU:s medlemsländer bör införa gemensamma regler om offentlig land-för-land-rapportering för multinationella företag.¹⁶⁴ Parlamentet antog i juli 2017 ett eget förslag som var ännu mer långtgående än kommissionens.¹⁶⁵ EU:s medlemsländer har inte lyckats enas på grund av motstånd från flera medlemsländer däribland Cypern, Irland, Luxemborg och Malta, länder som pekats ut som skatteparadis.¹⁶⁶

SVERIGES POLITIK

Sverige har vid flera tillfällen agerat blockerare när det gäller att få till stånd gemensamma regler inom EU för offentlig land-för-land-rapportering. Så var fallet när frågan diskuterades i EU:s Konkurrenskraftsråd i november 2019 då Sverige röstade ner förslaget. Därmed nåddes inte den kvalificerade majoritet som behövdes för att ta det vidare. Regeringen har motiverat sitt nej med att de anser att offentlig land-för-land-rapportering är en skattefråga, inte en redovisningsfråga, vilket innebär att regeringen anser att beslutet ska fattas med enhällighet av EU:s medlemsländer.¹⁶⁷ Flera medlemsländer samt EU-kommissionen delar inte denna analys utan menar att förslaget varken berör skatteregler eller inskränker medlemsländers bestämmanderätt på skatteområdet.

KAPACITETS- UPPBYGGNAD PÅ SKATTE- OMRÅDET

Inhemska offentliga resurser i form av främst skatteintäkter är alla länders viktigaste finansieringskälla för att nå målen i Agenda 2030. Men

redan innan coronakrisen hade utvecklingsländer svårigheter att samla in skatter, bland annat på grund av utbredd fattigdom och en stor informell sektor som inte bidrar till skatteintäkten. Bristande kapacitet att utforma och implementera skattesystem är en annan stor utmaning. Vidare urholkar den globala kapital- och skatteflykten skattebasen i utvecklingsländer och minskar förtroendet för att skattesystemen är rättvisa.

Framstegen som gjorts hittills för att öka skatteintäkter är otillräckliga för att klara av ambitionerna i Agenda 2030.¹⁶⁸ Den ekonomiska kris som coronapandemin skapar gör utmaningen att mobilisera inhemska resurser ännu större eftersom skattebasen urholkas ytterligare. Stöd till kapacitetsuppbyggnad på skatteområdet och att skattesystem utformas på ett sätt som minskar ojämlikhet och främjar jämställdhet är viktigare än någonsin.

Alltsedan finanskrisen 2008 har många regeringar ökat momsens (VAT) på varor för att få in skatteintäkter. När skatten läggs på basvaror som är svåra att undvara slår sådana regressiva skatter mot fattiga hushåll, och speciellt mot kvinnor som i många länder lägger en större andel av sina resurser på exempelvis mat än vad män gör. Progressiva skattesystem, i form av beskattning av kapital och aktörer med högre inkomster, har istället större möjlighet att främja jämställdhet och minska ojämlikhet. I kölvattnet av covid-19 är det viktigt att tänka innovativt kring skatter och se över möjligheter att beskatta där det finns störst kapacitet att bidra.

Kapacitetsuppbyggnad på skatteområdet är en viktig pusselbit i att öka utvecklingsländers möjligheter att mobilisera resurser för att nå Globala målen för hållbar utveckling. Inom ramen för *the Addis Tax Initiative* (ATI), som lanserades 2015, har givare åtagit sig att dubbla sitt stöd till kapacitetsutveckling på skatteområdet i utvecklingsländer till år 2020. Partnerländer ska i sin tur förbättra den inhemska resursmobiliseringen för att nå utvecklingsmål. Båda parter har åtagit sig att sträva efter en samstämmig politik.¹⁶⁹ Framstegen varierar mellan länder.

SVERIGES POLITIK

Sverige har levt upp till volymmålet i *the Addis Tax Initiative* om en dubbling av stöd till kapacitetsuppbyggnad på skatteområdet till år 2020, men det finns förbättringar att göra vad gäller kvaliteten på stödet. En rapport som granskar Sveriges och övriga nordiska länders bistånd på skatteområdet visar att stödet i mångt och mycket är teknokratiskt.¹⁷⁰ Det innebär att effektivisering av skattesystem har stått i centrum snarare än att stödet har utformats utifrån en bredare analys av huruvida det bidrar till progressiva skatter, minskad ojämlikhet, jämställdhet och åtagandet i Agenda 2030 om att ingen ska lämnas utanför.

REFERENSER

- 1 EU-kommissionen, Policy coherence for development, https://ec.europa.eu/international-partnerships/policy-coherence-development_en
- 2 EU-kommissionen, Commission work programme 2020, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar%3A7ae642ea-4340-11ea-b81b-01aa75ed71a1.0002.02/DOC_1&format=PDF
- 3 Regeringskansliet, Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet SOU2019:13, 2019, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/03/sou-201913/>
- 4 Regeringskansliet, En nationell samordnare för Agenda 2030 Dir. 2020:17, 2020, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommitte-direktiv/2020/02/dir.-202017/>
- 5 Life & Peace Institute och LSU – Sveriges ungdomsorganisationer har inga formella positioner om avsnitten Krigsmaterielexport och nedrustning samt Kärnvapen.
- 6 Sipri, Global arms industry: US companies dominate the Top 100; Russian arms industry moves to second place, 2018, <https://www.sipri.org/media/press-release/2018/global-arms-industry-us-companies-dominate-top-100-russian-arms-industry-moves-second-place>
- 7 Sipri, Trends in international arms transfers, 2019, https://www.sipri.org/sites/default/files/2020-03/fs_2003_at_2019.pdf
- 8 Statistiken gäller åren 2015-2019. Svenska freds- och skiljedomsföreningen, Nära en tredjedel av vapenexporten 2019 gick till icke-demokratier, 2020 <https://www.svenskafreds.se/upptack/nedrustning/nara-en-tredjedel-av-vapenexporten-2019-till-icke-demokratier/>
- 9 Ibid
- 10 CEDAW-kommittén ställde bland frågor om Sveriges krigsmaterielexport och rekommenderar i sina slutsatser att Sveriges kommande nya lagstiftning för krigsmaterielexport ska innehålla ett starkt och robust genusperspektiv. FN CEDAW, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, 2016, <https://undocs.org/pdf?symbol=en/CEDAW/C/SWE/CO/8-9> Sid. 8.
- 11 OECD, OECD development co-operation peer reviews: Sweden 2019, <https://www.oecd.org/dac/oecd-development-co-operation-peer-reviews-sweden-2019-9f83244b-en.htm>
- 12 Se delmål 16.6 i Agenda 2030, <https://www.globalmalen.se/om-globala-malen/mal-16-fredliga-och-inkluderande-samhallen/>
- 13 Regeringen, Plattform för internationellt hållbart företagande, 2019 <https://www.regeringen.se/informationssystem/2019/12/plattform-for-internationellt-hallbart-foretagande/>
- 14 Regeringen, Statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande 2020, 2020 <https://www.regeringen.se/rapporter/2020/03/statens-agarpolicy-och-principer-for-bolag-med-statligt-egande-2020/>
- 15 Ekonomistyrningsverket, Ändringsbeslut 2019-11-14 Myndighet Exportkreditnämnden, 2019 <https://www.esv.se/statsliggaren/reglerings-brev/?RBD=20194>
- 16 FN:s vägledande principer för företagande och mänskliga rättigheter, http://www.statkontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201808_bilaga-2.pdf
- 17 Det framgår bland annat i det riksdagsbeslut som togs i samband med de nya regler som beslutades av riksdagen februari 2018. Riksdagens utrikesutskott, Utrikesutskottets betänkande 2017/18:UU9, <https://data.riksdagen.se/fil/604D3D2F-9FBB-477D-BBB6-1A9E0B3C2008>
- 18 SIPRI, Arms and military expenditure, 2020, <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-and-military-expenditure>
- 19 UNODA, The Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons (TPNW), 2017, https://treaties.un.org/doc/Treaties/2017/07/20170707%2003-42%20PM/Ch_XXVI_9.pdf
- 20 Erin Hunt, The Sustainable Development Goals and the Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons, I Skuggan av makten, 2018, <https://ikff.se/wp-content/uploads/2018/09/i-skuggan-av-makten.pdf>, sid. 21
- 21 SVT, Wallström: Sverige kommer inte att skriva under FN-förbud mot kärnvapen, 19-07-12, <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/sa-anser-sverige-om-karnvapenedrustningen>
- 22 Regeringen, Utrikesdeklarationen 2020, <https://www.regeringen.se/tal/2020/02/utrikesdeklarationen-2020/>
- 23 Regeringen, Utrikesdeklarationen 2019, <https://www.regeringen.se/tal/2019/02/utrikesdeklarationen-2019/>
- 24 "stepping stones" och "stockholmsinitiativet" sid. 3: <https://reaching-criticalwill.org/images/documents/Disarmament-fora/npt/prepcom19/documents/WP33.pdf> och Stockholm <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/02/stockholmsinitiativet-foreslar-konkreta-forslag-for-nedrustning-och-icke-spridning/>
- 25 Stockholm 11 juni 2019; Regeringen, The Stockholm Ministerial Meeting on Nuclear Disarmament and the Non-Proliferation Treaty, 2019 <https://www.government.se/statements/2019/06/the-stockholm-ministerial-meeting-on-nuclear-disarmament-and-the-non-proliferation-treaty/> och i Berlin den 25 februari 2020; Federal Foreign Office of Germany, Press release: The NPT at 50 – Advancing Nuclear Disarmament, Securing our Future, 2020; <https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/npt-50/2310112?fbclid=IwAR1HxHf18QWALFIJ9Uax-S6T5stOorHwGAzIYfngdkg8e1vQpRg7wobU>
- 26 Regeringen, Utrikesförvaltningens handlingsplan för feministisk utrikespolitik 2019–2022 med inriktning och åtgärder för år 2020, <https://www.regeringen.se/491f6c/contentassets/a3e1b2ac93924979b27d00e-c7854a0c7/utrikesforvaltningens-handlingsplan-for-feministisk-utrikespolitik-20192022-med-inriktning-och-atgarder-for-ar-2020.pdf> sid. 10.
- 27 Sipri, Arms and military expenditure, <https://www.sipri.org/research/armament-and-disarmament/arms-and-military-expenditure>
- 28 Världsbanken, press release As Conflicts Surge Around the World, New Approaches to Prevention Can Save Lives and Money - Up to US\$70 Billion Per Year, 2018 <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/03/01/as-conflicts-surge-around-the-world-new-approaches-to-prevention-can-save-lives-and-money-up-to-us70-billion-per-year>
- 29 FN, Security council resolution 1325, 2000, <https://www.un.org/womenwatch/osagi/wps/#/resolution>
- 30 FN, Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2250 (2015), Urges Member States to Increase Representation of Youth in Decision-Making at All Levels, 2015 <https://www.un.org/press/en/2015/sc12149.doc.htm>
- 31 Internationella Kvinnoförbundet för Fred och Frihet, Globala målen för hållbar utveckling- diskussionsmaterial Agenda 2030, 2018 https://ikff.se/wp-content/uploads/2018/01/pm_agenda-2030_v3.pdf, sid. 10.
- 32 FN, Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2250 (2015), Urges Member States to Increase Representation of Youth in Decision-Making at All Levels, 2015 <https://www.un.org/press/en/2015/sc12149.doc.htm>
- 33 UNHCR, Figures at a Glance – Statistical Yearbooks, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- 34 Regeringen, Sweden on target for SDG 16: Promoting Just, Peaceful and Inclusive Societies at home and throughout the world, https://www.government.se/4adac9/contentassets/73cf34ff0e2d409597927fec1a06739b/global-agenda_goal-16_webb.pdf
- 35 Regeringskansliet, Sveriges nationella handlingsplan för genomförande av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet 2016–2020, <https://www.regeringen.se/49ef7e/contentassets/ead33c0d-d10e47b1b614c413e756fact/sveriges-nationella-handlingsplan-for-genomforande-av-fns-sakerhetsratsresolutioner-om-kvinnor-fred-och-sakerhet-20162020-.pdf> sid. 17.
- 36 Regeringen, Utrikesförvaltningens handlingsplan för feministisk utrikespolitik 2019–2022 med inriktning och åtgärder för år 2020, <https://www.regeringen.se/491f6c/contentassets/a3e1b2ac93924979b27d00e-c7854a0c7/utrikesforvaltningens-handlingsplan-for-feministisk-utrikespolitik-20192022-med-inriktning-och-atgarder-for-ar-2020.pdf> sid. 5.
- 37 FN, Adopting Resolution 2419 (2018), Security Council Calls for Increasing Role of Youth in Negotiating, Implementing Peace Agreements, <https://www.un.org/press/en/2018/sc13368.doc.htm>
- 38 Regeringskansliet, Strategi hållbar fred 2017-2022, 2018, <https://www.regeringen.se/land-och-regionsstrategier/2018/01/strategi-hallbar-fred-20172022/>, sid. 3.
- 39 FN, The missing Peace: Independent Progress Study on Youth and peace and security, 2018, https://www.unfpa.org/sites/default/files/resource-pdf/Progress_Study_on_Youth_Peace_Security_A-72-761_S-2018-86_ENGLISH.pdf
- 40 Enligt vår definition innebär att "integrera/mainstreama ett ungdomsperspektiv" att medvetandegöra och belysa att unga är en heterogen grupp med olika åsikter och upplevelser. Därför är det viktigt att det finns en bred representation av ungas deltagande och perspektiv i processer för inkludering. Det innebär att ungas inkludering bör vara systematisk och en process som unga själva är aktivt involverade i. Slutligen behövs det en förståelse för att ungas inkludering inte är ett särintresse, att unga ska kunna påverka beslut som har direkt inverkan på deras liv bör ses som en självklarhet. Ungas inkludering ska genomsyra alla delar i samhället.
- 41 Regeringen, Utrikesdeklarationen 2020, <https://www.regeringen.se/tal/2020/02/utrikesdeklarationen-2020/>; Regeringen, Utrikesdeklarationen 2019, <https://www.regeringen.se/tal/2019/02/utrikesdeklarationen-2019/>
- 42 UNHCR, Figures at a Glance, 2019, <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>
- 43 FN, Universal Declaration of Human Rights, Article 14 <https://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>
- 44 IOM, Missing Migrant Project, <https://missingmigrants.iom.int/>
- 45 Gianna Robbers, Gunta Lazdane, Dinesh Sethi, Sexual violence against refugee women on the move to and within Europe, 2015-2016, http://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0018/319311/9-Sexual-violence-refugee-women.pdf?ua=1
- 46 UNFPA, Press release: UNFPA sounds the alarm on dire situation facing women and girls in Syria, as conflict enters its 10th year, 2020, <https://www.unfpa.org/press/unfpa-sounds-alarm-dire-situation-facing-women-and-girls-syria-conflict-enters-its-10th-year>
- 47 UNFPA, New study finds child marriage rising among most vulnerable Syrian refugees, 2017, <https://www.unfpa.org/news/new-study-finds-child-marriage-rising-among-most-vulnerable-syrian-refugees>
- 48 The Times, Married, raped, abandoned: the shocking sex trade of Syrian refugee girls sold to Saudi men, 2018, <https://www.thetimes.co.uk/article/married-raped-abandoned-the-shocking-sex-trade-of-syrian-refugee-girls-sold-to-saudi-men-tvjm02cf6>
- 49 Council of Europe, Open minds are needed to improve the protection of LGBTI asylum seekers in Europe, 2018, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/open-minds-are-needed-to-improve-the-protection-of-lgbti-asylum-seekers-in-europe>
- 50 Global Compact for Migration, Global compact for safe, orderly and regular migration, 2018, https://refugeesmigrants.un.org/sites/default/files/180713_agreed_outcome_global_compact_for_migration.pdf, FN,

Part II: Global Compact on Refugees, 2018, https://www.unhcr.org/gcr/GCR_English.pdf

51 FN, New York Declaration for Refugees and Migrants, 2016, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/71/1

52 Europaportalen, Asyl och migration, 2020,

53 FN, Convention on the Rights of the Child, 1989, <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>

54 EU, Europeiska Unionens Stadga om De Grundläggande Rättigheterna, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:sv:PDF>

55 Regeringskansliet, Parlamentarisk kommitté ska utreda migrationspolitiken, 2019, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/06/parlamentarisk-kommitte-ska-utreda-migrationspolitiken/>

56 Ibid.

57 Regeringskansliet, Uppenbart ogrundade ansökningar och fastställande av säkra ursprungslander Ds 2020:2, <https://www.regeringen.se/49092f/contentassets/4321a186009a4a54ba75518960e4ca3a/uppenbart-ogrundade-ansokningar-och-faststallande-av-sakra-ursprungslander-ds-2020-2.pdf>

58 Regeringen, Sweden on target for SDG 10: Leave no one behind – a commitment to reducing inequalities, 2019, https://www.government.se/4adac9/contentassets/73cf34ff0e2d409597927fec1a06739b/global-agenda_goal-10_webb.pdf

59 UN IOM, The Global Compact for Migration, <https://www.iom.int/global-compact-migration>

60 International Labour Organization Publication, ILO global estimates on migrant workers, Department of Statistics, 2018.

61 International Labour Organization; ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fourth edition, 27 May 2020

62 Svenska ILO-kommittén, ILO-konventioner, <https://svenskailo-kommitte.se/ilo-konventioner-3/>

63 Globala målen, Globala målet 8: Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, <https://www.globalamalalen.se/om-globala-malen/mal-8-anstandiga-arbetsvillkor-och-ekonomisk-tillvaxt/>

64 Svenska ILO-kommittén, ILO-konventioner, <https://svenskailo-kommitte.se/ilo-konventioner-3/>

65 Svenska ILO-kommittén, ILO-konventioner, <https://svenskailo-kommitte.se/ilo-konventioner-3/>

66 Regeringen, Utrikesdeklarationen 2020, <https://www.regeringen.se/tal/2020/02/utrikesdeklarationen-2020/>

67 FN, Global Compact for Safe, Orderly and Regular Migration, 2018, https://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/73/195

68 UNHCR, The Global Compact on Refugees (A/RES/73/151), 2018 <https://www.unhcr.org/the-global-compact-on-refugees.html>

69 Regeringen, Politiken för global utveckling i genomförandet av Agenda 2030, Skr. 2017/18:146.

70 Regeringskansliet, Sverige undertecknar samförståndsavtal med Qatar och ILO om stöd till arbetsrättsliga reformer i Qatar, 2020, <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/01/sverige-undertecknar-samforstandsavtal-med-qatar-och-ilo-om-stod-till-arbetsrattsliga-reformer-i-qatar/>

71 Världsbanken, Poverty and Shared Prosperity: Piecing Together the Poverty Puzzle, 2018, <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/19/decline-of-global-extreme-poverty-continues-but-has-slowed-world-bank>

72 Enligt FAO får kvinnliga jordbrukare endast 5% av jordbruksrådgivningstjänster. FAO, SDG 5: Empowering Rural Women, Powering Agriculture – FAO's work on Gender, 2018, <http://www.fao.org/3/CA2678EN/CA2678en.PDF>

73 Human Rights Watch, "You Will Get Nothing" – Violations of Property and Inheritance Rights of Widows in Zimbabwe, 2017,

74 World Food Programme, 2020-Global Report on Food Crises, 2020, <https://www.wfp.org/publications/2020-global-report-food-crisis>

75 Regeringen, Prop. 2016/17:104 En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet, 2017, <https://www.regeringen.se/490897/contentassets/256cc25ab5a84db7a76730abb9cc3773/en-livsmedelsstrategi-for-sverige-fler-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet-prop-2016-17-104.pdf>

76 Regeringen, Regeringens handlingsplan del 2: En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet, 2019, <https://www.regeringen.se/informationssystem/2019/12/regeringens-handlingsplan-del-2-en-livsmedelsstrategi-for-sverige-fler-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet/>

77 EU-kommissionen, EU Africa – Towards a Comprehensive Strategy with Africa, 2020, https://ec.europa.eu/international-partnerships/priorities/eu-africa_en

78 EU-kommissionen, Från jord till bord, 2020, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_sv

79 Svenska kyrkan, Jordbruket i klimatomställningen – utmaningar och möjligheter, 2015, https://www.svenskakyrkan.se/Sve/Bin%3c%a4filer/Filer/231403_SK15026_rapport_jordbruk_K6.pdf

80 ILO, UDHR art 22, art 25. ICESCR art 9-11. https://www.ilo.org/secsoc/press-and-media-centre/statements/WCMS_740551/lang-en/index.htm; https://www.ilo.org/secsoc/information-resources/publications-and-tools/Brochures/WCMS_744612/lang-en/index.htm

81 FAO, Impacts of Social Protection Measures on Rural Women's Econo-

mic Empowerment, 2017, <http://www.fao.org/3/a-i7341e.pdf>

82 FAO, Women's access to Rural finance: Challenges and Opportunities, 2019, <http://www.fao.org/documents/card/en/c/ca5167en>; FAO, The State of Food and Agriculture – Social Protection and agriculture: Breaking the cycle of rural poverty, 2015, <http://www.fao.org/3/a-i4910e.pdf>

83 Regeringen, Strategi för Sveriges globala utvecklingssamarbete inom hållbar social utveckling 2018-2022, <https://www.regeringen.se/4abf3c/contentassets/d53e143eb3e7442087a08a302f2ca8e0/strategi-for-sveriges-globala-utvecklingssamarbete-inom-hallbar-social-utveckling-20182022>

84 Act Svenska Kyrkan, Sveriges röst för universell trygghet behövs, 2019, <https://blogg.svenskkyrkan.se/opinion/sveriges-röst-for-universell-trygghet-behovs/>

85 Regeringen, Sverige och FN:s politiska högnivåforum om hållbar utveckling 2019, <https://www.regeringen.se/artiklar/2019/07/sverige-och-fns-politiska-hognivaforum-om-hallbar-utveckling-2019/>

86 USP 2030, <https://www.usp2030.org/gimi/USP2030.action>

87 "Utrikesförvaltningen ska främja sociala trygghetssystem som omfattar hela livscykeln och har ett jämställdhetsperspektiv [och] genom utvecklingssamarbete kommer Sverige också att fortsätta stödja uppbyggnaden av sociala trygghetssystem som främjar kvinnors ekonomiska egenmakt." S. 13-14 i Utrikesförvaltningens handlingsplan för feministisk utrikespolitik 2019-2022 med inriktning och åtgärder för år 2020, Regeringskansliet <https://www.regeringen.se/491f6c/contentassets/a3e1b2ac93924979b27d00ec7854a0c7/utrikesforvaltningens-handlingsplan-for-feministisk-utrikespolitik-20192022-med-inriktning-och-atgarder-for-ar-2020.pdf>

88 Act Alliance EU, The Common Agricultural Policy of Europe: Leaving farmers in the Global South Hungry for Justice, <https://actalliance.eu/wp-content/uploads/2020/03/Who-is-paying-the-bill-2019-CAP-externalities-K-Ulmer-ACT-EU.pdf>

89 Regeringen, Ds 2018:10 EU:s framtida jordbrukspolitik, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/depardementsserien-och-promemorior/2018/05/ds-201810/>

90 Act Alliance EU, CAP Progress in EP Development Committee vote on 12 Feb 2019, <https://actalliance.eu/news-post/cap-progress-in-ep-development-committee-vote-on-12-feb-2019/>

91 Swedwatch m.fl., Defenders at risk, 2019, https://swedwatch.org/wp-content/uploads/2019/12/MR-fo%CC%88rsvarare_191209_uppslag.pdf

92 EU-kommissionen, Mer handel med EU, 2020 https://ec.europa.eu/sweden/news/20190709-mercotur_sv

93 Regeringskansliet, Utrikesförvaltningens handlingsplan för feministisk utrikespolitik 2019-2022 med inriktning och åtgärder för år 2020, <https://www.regeringen.se/491f6c/contentassets/a3e1b2ac93924979b27d00ec7854a0c7/utrikesforvaltningens-handlingsplan-for-feministisk-utrikespolitik-20192022-med-inriktning-och-atgarder-for-ar-2020.pdf>

94 FN, Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas, 2018, <https://digitallibrary.un.org/record/1650694>

95 Sveriges riksdag, Handelsavtalet med Mercosur, Interpellation 2018/19:313 av Lorena Delgado Varas (V), 2019, https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/interpellation/handelsavtalet-med-mercotur_H610313

96 Front Line Defenders, Front Line Defenders Global Analysis 2019, https://www.frontlinedefenders.org/sites/default/files/global_analysis_2019_web.pdf

97 World Economic Forum, The Global Risks Report 2020, <https://www.weforum.org/reports/the-global-risks-report-2020>

98 Världsbanken, Poverty and Shared Prosperity 2018: Piecing Together the Poverty Puzzle, 2018, <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/09/19/decline-of-global-extreme-poverty-continues-but-has-slowed-world-bank>

99 OECD, Climate Finance Provided and Mobilised by Developed Countries in 2013-17, 2019, <http://www.oecd.org/environment/climate-finance-provided-and-mobilised-by-developed-countries-in-2013-17-39fa4a7-en.htm>

100 FN, Paris Agreement, 2015, https://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf

101 UNEP, Adaptation Gap Report, 2016, http://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/9331/Adaptation_gap_report_a_prel.pdf?sequence=2&isAllowed=1

102 ODI och Heinrich Böll foundation, Gender and Climate Finance 2019, <https://climatefundsupdate.org/publications/gender-and-climate-finance-2019/>

103 Regeringen, pressmeddelande Sverige fortsätter visa ledarskap i klimatomställningen, 2019 <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/09/sverige-fortsatter-att-visa-ledarskap-i-klimatomstallningen/>

104 FN, Klimatkonventionen, 1994

105 Regeringen, Strategi för Sveriges utvecklingssamarbete för global jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter 2018-2022, <https://www.regeringen.se/4aff43/contentassets/47d8446b9470407b9db08371123b14fd/strategi-for-sveriges-utvecklingssamarbete-for-global-jamstallhet-och-kvinnors-och-flickors-rattigheter-20182022>

106 Sida, Sida's climate finance reporting 2017-2018, 2019, <https://www.sida.se/globalassets/sida/eng/partners/green-tool-box/one-pager-climate-finance-reporting-2017-2018.pdf>

107 Regeringen, Pressmeddelande Svenskt initiativ för att EUs bistånds-

- budget inte ska investera i fossil energi, 20/5 2019, <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2019/05/svenskt-initiativ-for-att-eus-bis-tandsbudget-inte-ska-investera-i-fossil-energi/>
- 108 Europeriska investeringabanken, EIB Energy Lending Policy, 2019, https://www.eib.org/attachments/strategies/eib_energy_lending_policy_en.pdf
- 109 Naturskyddsforeningen, Världens första fossilfria exportkrediter, 2019, https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/varldens_forsta_fossilfria_exportkrediter_2019_05_27.pdf
- 110 Regeringen, Sveriges Export och Investeringspolicy, 2019 https://www.regeringen.se/4af119/contentassets/767f609718b44d9c9415cf-4b82f44a09/final_exportstrategi_191209.pdf
- 111 Regeringen, En samlad politik för klimatet – klimatpolitisk handlingsplan, 2019 <https://www.regeringen.se/4afbe4/contentassets/61f93d2ab-b184289a0c81c75395207b6/en-samlad-politik-for-klimatet--klimatpolitisk-handlingsplan-prop.-20192065>
- 112 Första AP-Fonden, Pressmeddelande Första AP-fonden avinvesterar bolag med fossil verksamhet, 16/3 2020, <https://www.ap1.se/nyheter/forsta-ap-fonden-avinvesterar-bolag-med-fossil-verksamhet/>
- 113 Naturskyddsforeningen, Fossilfria pensioner, 2019 https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/fossilfria_pensioner.pdf
- 114 ILO, World Employment and Social Outlook 2018: Greening with jobs, 2018, [ilo.org/global/publications/books/WCMS_628654/lang-en/index.htm](https://www.ilo.org/global/publications/books/WCMS_628654/lang-en/index.htm)
- 115 ILO, Guidelines for a just transition towards environmentally sustainable economies and societies for all, 2015, www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_ent/documents/publication/wcms_432859.pdf
- 116 FN, Solidarity and Just Transition Silesia Declaration, 2018, <https://cop24.gov.pl/presidency/initiatives/just-transition-declaration/>
- 117 ILO, Climate action for jobs initiative, 2019, https://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/areas-of-work/climate-change/WCMS_732060/lang-en/index.htm
- 118 Amnesty och Fair Action, Hög ribban för företagen! - En granskning av hållbarhetsredovisningar ur ett människorättsperspektiv, 2020, <https://fairaction.se/nyheter/vartannat-foretag-haller-inte-koll-pa-om-deras-policy-for-manskliga-rattigheter-foljs/>
- 119 Alliance for Corporate Transparency, An analysis of the sustainability reports of 1000 companies pursuant to the Non-Financial Reporting Directive, 2020, http://www.allianceforcorporatetransparency.org/assets/2019_Research_Report%20Alliance_for_Corporate_Transparency-7d9802a0c18c9f13017d686481bd2d6c6886fea6d9e9c7a5c3cfa-fea8a48b1c7.pdf
- 120 RBC, Speech by Commissioner Reynders in RBC webinar on Due Diligence, 20-04-30, <https://responsiblebusinessconduct.eu/wp/2020/04/30/speech-by-commissioner-reynders-in-rbc-webinar-on-due-diligence/>
- 121 Regeringskansliet, Plattform för internationellt hållbart företagande, 2019, <https://www.regeringen.se/4af2aa/contentassets/0887446d10464bda8f083790c36a0312/plattform-for-internationalt-hallbart-foretagande.pdf>
- 122 Regeringskansliet, Politik för hållbart företagande Skrivelse 2015/16:69, 2015, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/skrivelse/2015/12/skr.-20151669/>
- 123 Regeringen, Handlingsplan för hållbart företagande Skrivelse 2015/16:69, 2015, <https://www.regeringen.se/contentassets/1012abb0e5a84defa089a77eb6a5ee21/handlingsplan-for-foretagande-och-manskliga-rattigheter.pdf>
- 124 Statskontoret, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, Bedömning av Sveriges efterlevnad av FN:s vägledande principer, 13 mars 2018, <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201808.pdf>
- 125 Regeringskansliet, Agenda 2030 och Sverige: Världens utmaning – världens möjlighet SOU 2019:13, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2019/03/sou-201913/>
- 126 Anna Hallberg svarar på en fråga från Fairtrade Sverige under ett möte om Global Deal, https://www.lo.se/start/play_startside/kan-global-deal-lindra-de-ekonomiska-effekterna-av-coronapandemin
- 127 FN, Guiding principles on Business and Human rights, 2011 https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf
- 128 AP-fondslagen (Lagen om allmänna pensionsfonder 2000:192)
- 129 Western Sahara Resource Watch, Sverige och plundringen av Västsahara, 2017, http://emmausstochholm.se/wp-content/uploads/2017/12/VSRW_Sverige-och-plundringen_WEBB_hyperlaankar_slutgiltig.pdf
- 130 Greenpeace (2018), The final countdown: Now or never to reform the palm oil industry, <https://www.greenpeace.org/international/publication/18455/the-final-countdown-forests-indonesia-palm-oil/>
- 131 International, FIAN International, Rede Social de Justiça e Direitos Humanos and Comissão Pastoral da Terra (CPT) (2018), The Human and Environmental cost of Land Business, the Case of MATOPIBA, Brazil, https://fian.org/files/files/The_Human_and_Environmental_Cost_of_Land_Business-The_case_of_MATOPIBA_240818.pdf
- 131 Regeringskansliet, Statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande 2020, 2020, <https://www.regeringen.se/49314c/contentassets/d0ec26e509b94bd698f968aca4d983c1/statens-agarpolicy-och-principer-for-bolag-med-statligt-agaende-2020-webb.pdf>
- 132 Regeringskansliet, Plattform för internationellt hållbart företagande, 2019, <https://www.regeringen.se/4af2aa/contentassets/0887446d10464bda8f083790c36a0312/plattform-for-internationalt-hallbart-foretagande.pdf>
- 133 Statskontoret, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter – utmaningar i statens arbete, 2018, <http://www.statskontoret.se/globalassets/publikationer/2018/201808.pdf>
- 134 Upphandlingsmyndigheten, Statistik om offentlig upphandling 2019:5
- 135 Lagen om offentlig upphandling, LOU 4 §, kapitel 17, 2017
- 136 FN, Guiding principles on Business and Human rights, 2011 https://www.ohchr.org/documents/publications/guidingprinciplesbusinesshr_en.pdf
- 137 Regeringen, Nationella upphandlingsstrategin, 2017, <https://www.regeringen.se/49eaf7/globalassets/regeringen/dokument/finansdepartementet/pdf/2016/upphandlingsstrategin/nationella-upphandlingsstrategin.pdf>
- 138 Där ett oberoende kontrollorgan granskar att kraven i standarden/kriterierna följs.
- 139 Enligt myndighetens enkätundersökning ställde 92% av de svarande regionerna arbetsrättsliga krav enligt ILO:s åtta kärnkonventioner; 49% av svarande kommuner och endast 22% av de statliga myndigheterna. För uppföljning var siffrorna 64% för regioner, 17% av kommunerna och 14% av de svarande statliga myndigheterna följde upp kraven. Upphandlingsmyndigheten, Arbetsrättsliga villkor enligt ILO:s kärnkonventioner och hållbara leveranskedjor, hämtad 2020-04-23.
- 140 Upphandlingsmyndigheten, Ny lagstiftning om statistik och annonsering 2020, 2020-04-02 och Finansutskottets betänkande 2019/20:FIU16 Statistik på upphandlingsområdet
- 141 EU-kommissionen, Increasing the Impact of Public Investment Through Procurement, <https://www.ec.europa.eu/docsroom/documents/25615/attachments/1/translations/en/renditions/native>
- 142 International Trade Union Confederation, ITUC Global Rights Index 2020, <https://www.ituc-csi.org/ituc-global-rights-index-2020?lang=en>
- 143 Swedwatch, Defenders at risk, 2019 https://swedwatch.org/wp-content/uploads/2019/12/MR-fo%CC%88rsvarare_191209_uppslag.pdf
- 144 Exempelvis operatörer och infrastrukturutvecklare samt sociala medieplattformer.
- 145 Article 19, Global Expression Report 2018/19, <https://www.article19.org/reader/global-expression-report-2018-19/global-analysis/global-analysis-2/digital/internet-shutdown-and-blocking/>; Human Rights Watch, Shutting down the internet to shut up critics, 2020, <https://www.hrw.org/world-report/2020/shutting-down-the-internet-to-silence-critics/>; Keep it On, The state of internet shutdowns around the world, 2018, <https://www.accessnow.org/cms/assets/uploads/2019/07/Keep-It-On-2018-Report.pdf>; Freedom House, The Rise of Digital Authoritarianism, 2018, <https://freedomhouse.org/report/freedom-net/2018/rise-digital-authoritarianism/>; Statista, Governments are shutting down the internet more, 2019, <https://www.statista.com/chart/17794/number-of-internet-shutdowns-by-government>
- 146 Human Rights Watch, End internet shutdowns to manage covid-19, 2020, <https://www.hrw.org/news/2020/03/31/end-internet-shutdowns-manage-covid-19>
- 147 Regeringen, Utrikesdeklaration 2019, <https://www.regeringen.se/tal/2019/02/utrikesdeklarationen-2019/>
- 148 Regeringen, Utrikesdeklarationen 2020, <https://www.regeringen.se/tal/2020/02/utrikesdeklarationen-2020/>
- 149 UNCTAD World Investment Report 2014, s. xi https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2014_en.pdf
- 150 UNCTAD, UN calls for \$2.5 trillion coronavirus crisis package for developing countries, 2020-03-30, <https://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=2315>
- 151 G20, G20 Communiqué, 2020, [https://g20.org/en/media/Documents/G20_FMCBG_Communique_EN%20\(2\).pdf](https://g20.org/en/media/Documents/G20_FMCBG_Communique_EN%20(2).pdf)
- Initiativet omfattar de av FN klassade som minst utvecklade länder och alla så kallade IDA-länder och går under namnet Debt Service Suspension Initiative (DSSI).
- 152 Eurodad, The G20 Debt Service Suspension Initiative: Draining out the Titanic with a bucket?, 2020, https://d3n8a8pro7vnmh.cloudfront.net/eurodad/pages/768/attachments/original/1594831184/DSSIShadowReport_designedIF_mp_CLEAN.pdf?1594831184
- 153 IMF, Press release: IMF Executive Board Approves Immediate Debt Relief for 25 Countries, 2020, <https://www.imf.org/News/Articles/2020/04/13/pr20151-imf-executive-board-approves-immediate-debt-relief-for-25-countries>
- 154 UN DESA, UN/DESA Policy Brief #72: COVID-19 and sovereign debt, 2020, <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/un-desa-policy-brief-72-covid-19-and-sovereign-debt/>
- 155 UNCTAD, UN calls for \$2.5 trillion coronavirus crisis package for developing countries, 2020, <https://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=2315>
- 156 Eurodad, We can work it out: 10 civil society principles for sovereign debt resolution, 2019, <https://eurodad.org/files/pdf/5d91eb4d523cf.pdf>
- 157 FN:s generalsekretärare, Secretary-General's remarks on the ECOSOC Forum on Financing Sustainable Development in the Context of covid-19, 2020, <https://www.un.org/sg/en/content/sg/stra->

[tement/2020-04-23/secretary-generals-remarks-the-ecosoc-forum-financing-sustainable-development-the-context-of-covid-19-delivered](https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/gds_tdr2019_covid2_en.pdf?user=1653); UNCTAD, The Covid-19 Shock to Developing Countries, 2020, https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/gds_tdr2019_covid2_en.pdf?user=1653

158 Sveriges Riksdag, Rapport från utredningstjänsten 2020-05-28. Skuldsatta länder, Dnr 2020:636. Ur rapporten: "EKN har regeringens uppdrag att främja svensk export och svenska företags internationalisering genom att försäkra exportföretag och banker mot risken att inte få betalt. Garantierna av exportkrediter kan resultera i fordringar i det fall säljaren inte får betalt och fordran tas då över av EKN."

159 Peter Eriksson, Utrikesdepartementet 28.04.20 i ett brevsvår till nordiska civilsamhällsorganisationer.

160 Svenska Dagbladet, Regeringen flyttar om 380 miljoner i bistånd, 2020, <https://www.svd.se/380-miljoner-i-extra-bistand> Fonden går under namnet Catastrophe Containment and Relief Trust (CCRT).

161 Alex Cobham and Petr Janský, Global distribution of revenue loss from tax avoidance, 2017, WIDER Working paper 2017/55, <https://www.wider.unu.edu/publication/global-distribution-revenue-loss-tax-avoidance> och David Lipton, IMF Finance & Development, Shining a Light, Bringing money out of the shadows means improving governance, 2019, https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/?utm_medium=email&utm_source=govdelivery

162 Global Reporting Initiative, GRI 207: Tax 2019, <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center/gri-207-tax-2019/>

163 United Nations, Financing for Sustainable Development Report 2020, Inter-agency Task Force on Financing for Development, 2020, s. 45. https://developmentfinance.un.org/sites/developmentfinance.un.org/files/FSDR_2020.pdf

164 European Commission (2016), 'Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of income tax information by certain undertakings and branches', 2016/0107 (COD), 12 April 2016, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52016PC0198>

165 Europaparlamentet, Amendments adopted by the European Parliament on 4 July 2017 on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of income tax information by certain undertakings and branches (COM(2016)0198 – C8-0146/2016 – 2016/0107(COD)), 2017, http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0284_EN.htm!?redirect

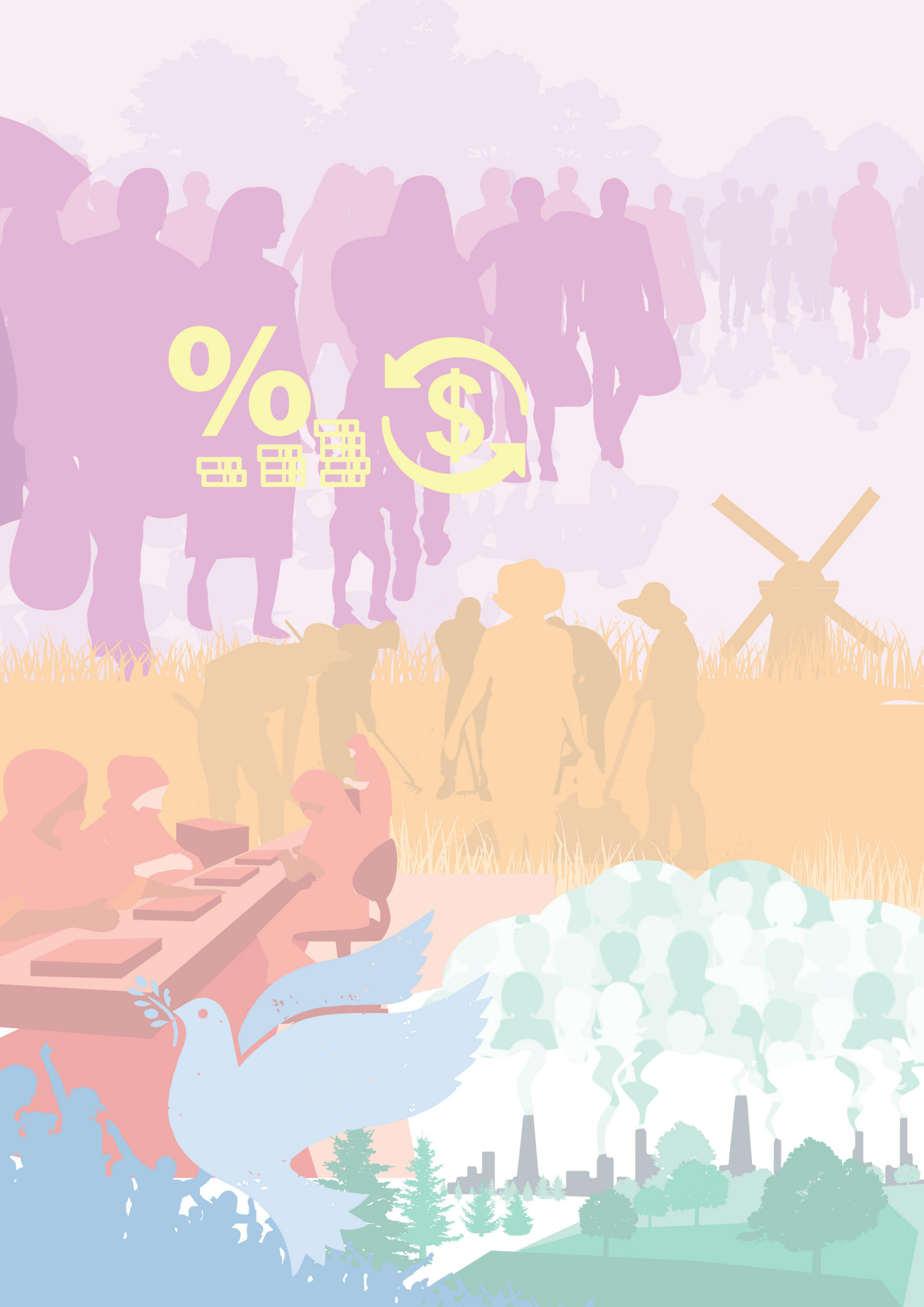
166 Oxfam, EU's tax havens blacklist 'more like a whitewash', 2020-03-12 <https://www.oxfam.org/en/press-releases/eus-tax-havens-blacklist-more-whitewash>

167 Leif Jacobsson, statssekreterare, Sveriges veto om skatten en principfråga, Replik från Finansdepartementet om skatteflykt till Oxfam i Aftonbladet 2019-11-29 <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/xPzV7Q/sveriges-veto-om-skatten-en-principfraga>

168 United Nations, Financing for Sustainable Development Report 2020, Inter-agency Task Force on Financing for Development, 2020, s. 37, https://developmentfinance.un.org/sites/developmentfinance.un.org/files/FSDR_2020.pdf

169 Addis Tax Initiative, <https://www.addistaxinitiative.net/>

170 Thomas Lines, Nordic countries' support for tax and development, 2019, publicerad av Diakonia m.fl. organisationer, <https://www.diakonia.se/globalassets/documents/diakonia/policy-and-advocacy/capital-flight/nordic-countries-support-for-tax-and-development---report-2019.pdf>

Vi ser hur världen i dag står inför mycket stora utmaningar med växande hunger, ökat förtryck, demokrati på tillbakagång och klimatförändringar som hotar vår och planetens existens. År 2020 upplever vi dessutom en global pandemi som ger förödande konsekvenser för hälsa, ekonomi, miljö och demokrati. Men trots den djupa krisen världen befinner sig i finns det förutsättningar för en återhämtning som främjar hållbarhet. Agenda 2030 är en avgörande överenskommelse mellan världens länder om att skapa en hållbar utveckling globalt. En förutsättning för en mer hållbar framtid är att alla Sveriges politikområden är med i arbetet.

Med denna rapport granskar vi hur väl Sveriges agerande stämmer överens med målet att alla politikområden ska bidra till rättvis och hållbar utveckling globalt. Vi granskar sex områden: fred, migration, jordbruk, klimat, företagande och mänskliga rättigheter samt skatt och skuld. Vår utvärdering visar att även om regeringen gör framsteg kvarstår flera målkonflikter där den förda politiken motverkar de egna ambitionerna. Rapporten ger även rekommendationer för vägen framåt för regeringen, riksdagen och svenska EU-parlamentariker.

